

SUOMALAISTEN POPULISMI

Tilastollinen ennustaminen ja sen haasteet

**Kandidaatintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
kevät 2020**

Juhani Marjomaa
juhani.p.p.marjomaa@student.jyu.fi

Abstrakti

Kuten muitakin poliittisia asenteita, myös populismia voidaan ennustaa tilastollisesti. Pippa Norris ja Ronald Inglehart muodostavat tällaisia ennustemalleja vuoden 2019 teoksessaan ”Cultural Backlash – Trump, Brexit, and Authoritarian Populism”. Nämä mallit ovat kuitenkin yleiseurooppalaisia, eivätkä siten ole suoraan sovellettavissa koskemaan pelkästään Suomea. Tavoitteeni tässä kandidaatintutkielmassa on luoda vastaavat, Suomessa pätevät ennustemallit ja arvioida sekä näiden mallien, että malleissa käytettävien mittarien luotettavuutta, sovellettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa selvitän, mitkä tekijät näyttävät lähtökohtaisesti olevan yhteydessä populismiin. Koska tässä tilanteessa mukana on kolmansien tekijöiden aiheuttamia taustamuuttujien ja populismin välisiä näennäisyhteyksiä, niin syvennän analyysiä suorittamalla lineaarisen regressioanalyysin. Tällä tavoin voin selvittää, mitkä tekijät todellisuudessa vaikuttavat populismiin.

Voimakkaimmiksi populismin ennustajiksi Suomessa osoittautuvat tyytymättömyys valtiontalouden tilaan, kielteiset maahanmuuttoasenteet sekä heikko tunneside Eurooppaa kohtaan. Osa muistakin tekijöistä on yhteydessä populismiin, mutta pienemmän otoskoon vuoksi ennustaminen on yleisesti epävarmempaa. Analyysi tarjoaa kuitenkin arvokasta tietoa siitä, millä tavoin ennustajat Suomessa poikkeavat koko Euroopan tilanteesta, ja siitä, miten eri taustatekijöiden vaikutukset muuttuvat muita tekijöitä huomioitaessa.

Sisällys

1. Johdanto	3
1.1 Populismien käsitteestä.....	3
2. Teoreettinen lähtökohta ja tutkimuskysymykset.....	6
3. Aineisto ja menetelmät.....	9
3.1 Populismien operationalisointi	11
4. Populismien ennustajat	15
4.1 Yhteyksien havainnointi	15
4.1.1 Sosiodemografiset taustamuuttajat.....	16
4.1.2 Talouteen liittyvät taustamuuttajat	19
4.1.3 Kansalaisuutta, etnisyyttä ja maahanmuuttoasenteita koskevat taustamuuttajat	21
4.1.4 Muut mahdollisesti kiinnostavat taustamuuttajat	23
4.2 Populismien todelliset ennustajat: vakioitu tilanne	28
5. Tulokset.....	35
6. Pohdinta.....	38
Lähteet	40
Liitteet.....	42
Liite 1.....	42
Liite 2.....	43
Liite 3.....	44

1. Johdanto

Voisi helposti kuvitella, että suomalaisten poliittiset arvot ja asenteet olisivat perustavanlaatuisia politiikantutkimuksen piirissä tutkittavia aiheita, tai ainakin että niitä kartoitettaisiin järjestelmällisesti ja tietyin väliajoin. Näyttää kuitenkin siltä, että näiden selvittäminen on jäänyt pitkälti esimerkiksi Helsingin Sanomien ja Yleisradion teettämien gallupien varaan. Nämä ovat toki hyödyllisiä, koska ne tarjoavat yleisölle tietoa sinällään kiinnostavista puolueiden kannatuslukemista – ja toki itse puolueetkin ovat näistä erittäin kiinnostuneita. Gallupien ongelmana on kuitenkin niiden suppeus: kovin syvällistä tietoa ihmisten arvoista ja asenteista sekä niiden keskinäisistä riippuvuuksista ei ole saatavilla gallupityyppisten selvitysten kautta. Ymmärrettävistä syistä gallupeja varten tehdyt haastattelut ovat lyhyitä, eli kovin laajaa taustatietoa vastaajista ei ole mahdollista kerätä. Tietenkin suurin ongelma lienee se, että näissä gallupeissa ollaan kiinnostuneita ainoastaan puolueiden kannatuslukemista – ei niinkään ihmisten arvoista tai asenteista yleisemmin.

Tarvetta laajemmalle suomalaiselle poliittisten asenteiden tutkimukselle siis olisi. Tässä kandidaatintutkielmassa keskityn kuitenkin ottamaan selvää ainoastaan populististen asenteiden ennustamismahdollisuuksista, sekä kartoittamaan näitä ennustajia ja arvioimaan ennustamisen varmuutta Suomen kontekstissa. Populismilla politiikan tekemisen tapana on potentiaalia vaikuttaa demokratiaan ja sitä kautta yleisemmin yhteiskuntaan, ja muutokset saattavat tulevaisuudessa olla merkittäviäkin. Näyttää kuitenkin siltä, että populismi on tullut jäädäkseen: siitä on tullut selvästi osa aikamme henkeä (mm. Mudde 2004, 551; 563 sekä Zaslove 2008, 319; 331). 2010-luvulla populististen puolueiden suosio Euroopan tasolla oli noin 12,4 prosenttia, mikä on yli kaksinkertainen 1960-luvun tilanteeseen verrattuna (Norris ja Inglehart 2019, 9). Populismi ei siis ole millään lailla marginaalinen ilmiö, ja tästä syystä sitä koskevan laajemman ymmärryksen tavoittelu on perusteltua.

1.1 Populismin käsitteestä

Populismi ilmiönä on laaja ja moninainen, eikä sen yksiselitteinen määrittely siksi ole helppoa. Populismin käsitettä myös käytetään nykyisin arkikielessä niin paljon ja eri yhteyksissä, että tarkka määritelmä on ehkä jäänyt tähän voimakkaaseen sanaan assosioitaviin asioihin nähden toissijaiseksi. Monesti populismista puhutaan jonkinlaisena uhkana liberaalille demokratialle, tietynlaisena demokratian patologiana (Mudde 2004, 541). Lisäksi on kirjoitettu populismin yleisestä yhteensopimattomuudesta demokratian kanssa, mutta aukottomasti ei voida väittää populismin olevan joko hyväksi tai vahingoksi

demokratialle (ks. esim. Palonen ja Saaresma 2017, 13). Joka tapauksessa Mudden (2004, 542) mukaan populismia on ajateltu tunteellisena ja yksinkertaistavana poliittisena diskurssina, joka ”kohdistuu ihmisten mututuntumaan” asioista, tai vaihtoehtoisesti opportunistisena tapana tehdä politiikkaa, jossa lupauksilla pyritään saamaan paljon kannatusta nopeasti.

Nämä, vaikkakin laajalle levinneet käsitykset, eivät kuitenkaan ole kovin käyttökelpoisia välineitä populismia määriteltäessä. Näin toteaa myös Mudde (2004, 542) samassa yhteydessä. Sen sijaan hän lähtee muun muassa Werner W. Ernstiä (1987) ja Margaret Canovania (1981) siteeraten liikkeelle ajatuksesta, että populismissa on pohjimmiltaan kyse ”eliitin” ja ”kansan” välisestä suhteesta. Hän päätyykin määrittelemään populismin *”ideologiana, joka katsoo yhteiskunnan olevan pohjimmiltaan jakaantunut kahteen homogeeniseen ja toisiaan vastustavaan ryhmään, ’turmeltumattomaan kansaan’ ja ’korruptoituneeseen eliittiin’, ja että edelleen tämän ideologian mukaisesti politiikan kuuluisi olla ilmentymä kansan tahdosta”*. Mudde myös lisää, että populismi on tietyllä tapaa ”ohut” tai ”häilyvä” ideologia: sillä ei ole mitään kovin pysyviä, johdonmukaisia oppeja. Tästä huolimatta, tai pikemminkin tämän ansiosta populismi voidaan helposti yhdistää muihin häilyviin tai pysyvämpiin ideologioihin niin vasemmalla kuin oikeallakin (Mudde 2004, 543-544, Akkerman, Mudde ja Zaslove 2014, 1326 sekä Godin 2012, 13-16).

Populismin määritelmästä tai luonteesta on kuitenkin epäselvyyttä esimerkiksi Zasloven (2008) mukaan: erimielisyyttä vallitsee erityisesti siitä, voidaanko populismia ylipäätään pitää ideologiana, vai onko kyse ainoastaan tietynlaisesta mielenlaadusta tai politiikan tekemisen tavasta. Toisaalta Zasloven mukaan Mudden määritelmästä ollaan kuitenkin melkoisen yksimielisiä: erityisesti populismin tavasta jakaa ihmiset turmeltumattomaan tai puhtaaseen kansaan sekä korruptoituneeseen eliittiin (Zaslove 2008, 322). Lisäksi määritelmästä vallitsevat erimielisyydet ovat olleet Akkermanin, Mudden ja Zasloven (2014) mukaan olleet vähenemään päin. Sen sijaan on selvää, ettei populismi ole samanlaista eri puolilla maailmaa (Akkerman ym. 1326). Eri maiden populistiset puolueet toimivat tietenkin omissa kulttuurisissa ja historiallisissa konteksteissaan, eivätkä siksi ole keskenään vastaavia (Norris ja Inglehart 2019, 124-125). Tämä populismin moninainen luonne ei ainakaan helpota sen määrittelyä.

On myös huomattava, että populismi on olemassa populistisina pidetyistä puolueista riippumatta, eikä määrittelyä sinänsä tule tehdä minkään puolueiden perusteella. Toki

puolueita voi jaotella monella tapaa, myös jollakin tavalla niiden ”populismien asteen” mukaan, kuten esimerkiksi Norris ja Inglehart (2019, 215-248) tekevät. Kuitenkin, kuten Stanley (2008) Mudde (2004) siteeraten toteaa, kun aiemmin ulkopuolella olevat populistiset puolueet ovat siirtyneet osaksi valtavirtaa, ovat niiden toimenpidevaatimukset myös saaneet muiden puolueiden käyttämiä diskursseja siirtymään aiempaa populistisempaan suuntaan (Stanley 2008, 96-97 sekä Mudde 2004, 550; 563).

Näyttää joka tapauksessa siltä, että yleisesti ottaen tärkein populismin ominaisuus on nimenomaan yllä mainittu kahtiajako kansan ja eliitin välillä. Tähän tukeutuvat myös Rico, Guinjoan ja Anduiza (2017, 447-448) Stanleyta (2008, 102) siteeraten. Stanley (2008) mukaan populismin ytimessä on ”neljä erillistä mutta toisiinsa yhteydessä olevaa käsitettä”, jotka ovat kahden homogeenisen joukon (kansa ja eliitti) olemassaolo, näiden kahden joukon vihamielinen suhde, kansan näkeminen positiivisessa ja eliitin näkeminen negatiivisessa valossa sekä ajatus kansansuvereniteettiperiaatteesta (Stanley 2008, 102). Tosin Palosen ja Saaresman (2017) mukaan edes kansan ja eliitin välinen jakolinja ei ole populismin välttämätön ominaisuus, vaan populismissa olisi yleisemmin kyse kansan ja ”muiden” välisestä vastakkainasettelusta, jota tuotetaan retorisesti (Palonen ja Saaresma 2017, 21-23). Vaikuttaa siltä, että yksimielisyyttä siis vallitsee tosiasiasa lähinnä jonkinlaisen vastakkainasettelun olemassaolosta, ja että tässä vastakkainasettelussa yhtenä osapuolena on kansa.

Vaikka populismin käsitteeseen voidaan ajatella kuuluvan muitakin osa-alueita, niin tässä kandidaatintutkielmassa käytän tätä kansan ja eliitin väliseen suhteeseen liittyvää määritelmää höystettynä Norrisin ja Inglehartin (2019, 4-6; 117; 216-217) tästä vastakkainasettelusta johtamilla ajatuksilla siitä, että populistit kyseenalaistavat vallanpitäjien legitiimin vallan ja osoittavat epäluottamusta yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että muuten tässä tutkielmassa suoritettu analyysi ei olisi vertailukelpoinen Norrisin ja Inglehartin vastaavan analyysin kanssa, ja toiseksi siitä, ettei tutkimusaineisto anna myöten paremman käsitteellistyksen käytölle. Osittain tämän vuoksi käsitteen operationalisointiin liittyykin ongelmia, ja Norrisin ja Inglehartin (mt., 117) sekä minun tässä tutkielmassa käyttämäni operationalisointitapaa kohtaan on jo aiemmin esitetty kritiikkiä. Tästä kerron kuitenkin enemmän luvussa 3.1.

2. Teoreettinen lähtökohta ja tutkimuskysymykset

Vuonna 2019 julkaistussa teoksessaan ”Cultural Backlash – Trump, Brexit and Authoritarian Populism” Pippa Norris ja Ronald Inglehart pyrkivät luomaan eräänlaisen yleisen teorian populismista, tai nähtävästi ainakin edesauttamaan tällaisen teorian kehittämistä (Norris ja Inglehart 2019, 12-13). Tutkimuksensa kuluessa he ennustavat tilastollisesti¹ muun muassa populististen puolueiden kannatusta (mt., erityisesti 284-285) sekä Brexitin puolesta äänestämistä (mt., 383-384). Näiden, arkielämän tapahtumia lähellä olevien ennustemallien tietynlaisena esitutkimuksena he luovat ennustemallin myös populistisille asenteille (mt., erityisesti 195-202).

Tämä Norrisin ja Inglehartin populististen asenteiden ennustemalli on yleiseurooppalainen, ja on tehty käyttäen kumulatiivista European Social Survey -aineistoa² vuosilta 2002-2014 – aineistossa on siis vastauksia 32 eurooppalaisesta maasta, ja vastaajia yhteensä noin 330 000. Tietyllä tapaa tällainen massiivinen aineisto antaa luotettavan vaikutelman: suurella aineistolla erehtymisen luulisi olevan epätodennäköisempää. Jos oletetaan Norrisin ja Inglehartin käyttämän aineiston olevan riittävässä määrin osallistujamaiden asukkaita edustava, niin toki analyysi on varsin validia. Havaitut erot ja yhteydet ovat erittäin todennäköisesti todellisia, ja esimerkiksi virhetermit, jotka tekevät analyysistä aina epävarmempaa, ovat sitä paremmin normaalijakautuneita, mitä suurempi aineisto on.

Tällaisen massiivisen aineiston ongelma on kuitenkin juuri sen massiivisuudessa: hyvinkin pienet erot ja vaikutukset ovat analyyseissä tilastollisesti merkitseviä, jolloin ne helposti tulkitaan myös *yhteiskuntatieteellisesti merkittäviksi* (merkitsevyydestä ja merkittävyydestä ks. esim. Jokivuori ja Hietala 2014, 20). Aineistolla, jossa on 1000 havaintoyksikköä, ei kymmenesosapisteen ero esimerkiksi sukupuolten välillä olisi tilastollisesti merkitsevä. Sen sijaan tällaisella 330 000 havaintoyksikköä sisältävällä aineistolla tehty vastaava havainto 0,12 pisteen keskiarvoerosta on tilastollisesti erittäin merkitsevä (Norris ja Inglehart 2019, 196-198). Tässä havaittu ero ei kuitenkaan ole näennäinen. Sukupuolten välillä eroa kyllä

---

¹ Ennustamisella ei tarkoiteta tässä suoranaista tulevaisuuden ennustamista, vaikka vaalitulosten ennustaminen tähän pyrkiikin. Enemmän tässä on kyse jonkin jo tapahtuneeksi tiedetyn asian (esimerkiksi Brexit-äänestyksen tuloksen) tai yleisemmän ilmiön vaikuttimien selvittämistä: onko esimerkiksi niin, että vanhemmat ihmiset äänestivät nuoria hanakammin Brexitin puolesta tai ovat näitä populistisempia, ja häviääkö tämä yhteys muita tekijöitä vakioitaessa. Mikäli vanhemmat ikäluokat osoittautuisivat nuorempia populistisemmiksi, niin tällöin näihin ikäluokkiin kuuluminen, tai korkea ikä, *ennustaisi* henkilön populistisuutta. Tilastotieteessä näitä riippumattomia muuttujia, kuten ikää, kutsutaankin usein prediktoreiksi.

² European Social Survey -aineistoista kerron tarkemmin yleisellä tasolla luvussa 3.

on, ja tämä ero on erittäin todennäköisesti tuon 0.12 pykälän kokoinen. Ongelma on siinä, ettei tämän kokoluokan erolla ei ole käytännössä mitään merkitystä. Norris ja Inglehart eivät tietenkään väitäkään eron olevan merkittävä, mutta eivät sitä suoraan myöskään kiellä.

Norrisin ja Inglehartin malleissa myös selitysasteisiin, ja erityisesti niiden raportointiin liittyy ongelmia. Tämä ei johdu suuresta otoskoosta sinänsä, vaan lähinnä mahdollisesti heikkojen vaikutusten tilastollisesta merkitsevyydestä: selitysasteet ovat suhteellisen korkeita, vaikka vain osalla muuttujista on merkittävää vaikutusta populismiin. Suurempi ongelma tosin on raportoinnissa: ensimmäisissä populistisia asenteita ennustavissa malleissaan Norris ja Inglehart (2019, 118-119) raportoivat oikeaoppisesti säädetty R^2 -arvot (adjusted R^2), joka pilkkua kaksi pykälää siirtämällä kertoo mallin selitysasteen, eli kuinka monta prosenttia malli selittää ennustettavan ilmiön vaihtelusta. Selitysaste on näissä neljässä pelkästään sosiodemografisilla ominaisuuksilla ennustavissa malleissa parhaimmillaan 0.034, eli malli selittää ilmiön vaihtelusta noin 3,4 prosenttia. Tämä toki kuuluu asiaan sosiaalisen todellisuuden kompleksisen luonteen vuoksi: ilmiöitä ei pysty selittämään kovinkaan hyvin yksittäisillä muuttujilla (Jokivuori ja Hietala 2014, 34).

Laajemmissa malleissaan Norris ja Inglehart (2019, 141-142; 196-198) näyttävät raportoivan säädetyn R^2 -arvon sijaan tavallisen R^2 -arvon, joka molemmissa malleissa on 0.32. Kummankin mallin pitäisi siis selittää peräti 32 prosenttia ilmiön vaihtelusta, ja Jokivuoren ja Hietalan (2014, 40-41) mukaan tällainen selitysaste on yhteiskuntatieteissä jo erittäin hyvä. Tämä ei kuitenkaan ole ennustajien määrällä korjattu arvo, kuten säädetty R^2 , joten mallin selitysvoiman arviointiin se ei sellaisenaan välttämättä sovi. Myöhempiä malleja ei myöskään tämän vuoksi voida vertailla ensimmäisten, enimmillään 3,4 prosenttia vaihtelusta selittäneiden mallien kanssa. Säädetty R^2 -arvo voidaan kuitenkin laskea³, jolloin saadaan selville, että myös säädetty R^2 -arvot ovat molemmissa malleissa noin 0.32. Tämä johtuu siitä, että otoskoon kasvaessa tavallisen ja säädetyn R^2 -arvon erotukset lähestyvät nollaa – toisin sanoen näiden tunnuslukujen ero muuttuu häviävän pieneksi. Joka tapauksessa, kuten muun muassa Khalilzadeh ja Tasci (2017, 96) toteavat, pitäisi tutkijoiden raportoida kaikki tarpeelliset tunnusluvut, jotta lukija voi tehdä omat tulkintansa tutkimuksesta. Suurin ongelma tässä ei tosin ole tutkimuseettinen, vaan liittyy enemmänkin yhdenmukaiseen esittämiseen: säädetty arvo pitäisi ilmoittaa säättämättömän sijaan, koska

---

³ Kaavalla $\bar{R}^2 = 1 - (1 - R^2) \left[\frac{n-1}{n-(k+1)} \right]$, jossa $\bar{R}^2$ = säädetty R^2 -arvo, n = havaintoyksiköiden määrä ja k = mallissa mukana olevien selittäjien määrä.

säädetyt R^2 -arvot ovat keskenään vertailukelpoisia. Lukija ei myöskään voi olla pelkän otoskoon perusteella varma, onko ero näiden tunnuslukujen välillä mitätön vai ei. Tämä säädetyt selitysasteen tulkinta on kuitenkin vähemmän ongelmallista, kuin itse yhteyksien tulkinta: selitysastetta eivät juurikaan kasvata sellaiset muuttujat, joiden vaikutus ilmiöön on heikko. Norrisin ja Inglehartin laajennetut mallit siis mitä luultavimmin selittävät noin 32 prosenttia populismin vaihtelusta.

Tämä selitysaste, ja luonnollisesti koko malli pätevät ainoastaan koko Euroopan kontekstissa vuosina 2002-2014, eivät välttämättä yksittäisissä valtioissa tai tämän aikaikkunan ulkopuolella. Kuten totesin luvussa 1.1, ei populismi ole samanlaista eri puolilla maailmaa. Tästä syystä ei voida olettaa, että tämä koko Eurooppaa koskeva mallinnus pätsisi sellaisenaan Suomessa, vaan jotta saataisiin pelkästään suomalaisia koskevaa tietoa, on analyysi suoritettava pelkästään tälle perusjoukolle. Tästä juontuukin pääasiallinen tutkimuskysymykseni tässä kandidaatintutkielmassa: onko Norrisin ja Inglehartin analyysi pätevää vuoden 2018 Suomessa, ja miten tulokset eroavat? Tähän liittyy myös kysymys siitä, millaisilla tekijöillä Suomessa ylipäänsä voidaan ennustaa populismia. Edelleen tästä seuraa kolmas kysymys, joka koskee selitysastetta: pystytäänkö populismin vaihtelusta selittämään Suomessakin tämä noin 32 prosenttia, vai onko lukema suurempi vai pienempi? Näiden lisäksi tarkastelen lyhyesti, onko oikeuslaitosta kohtaan tunnetun epäluottamuksen sisällyttämisellä populismi-indikaattoriin vaikutusta analyysiin, ja voisiko selitysmallia vielä mielekkäästi laajentaa muilla muuttujilla. Edellisestä kerron tarkemmin luvussa 3.1, ja jälkimmäisestä luvussa 4.1.4.

Käytännössä tässä kandidaatintutkielmassa siis koettelen Norrisin ja Inglehartin teoriaa uudemmalla ja ainoastaan Suomea koskevalla aineistolla. Tarkoitukseni ei ole yrittää todistaa teoriaa oikeaksi tai kumota sitä, vaan saada tietoa siitä, missä määrin sitä voidaan pitää Suomen oloissa pätevänä. Tällä analyysillä voin laajentaa ymmärrystä suomalaisesta populismista ja sen vaikuttamista verrattuna muuhun Eurooppaan – ymmärrystä, jollaista pelkästään Norrisia ja Inglehartia lukemalla ei ole mahdollista saavuttaa.

3. Aineisto ja menetelmät

Tämän kandidaatintutkielman aineistona on Suomen osa-aineisto vuoden 2018 European Social Survey -aineistosta (jatkossa ESS). ESS-kyselyissä mitataan asenteita, uskomuksia ja käyttäytymismalleja ympäri Eurooppaa, ja tämän aineistonkeron tarkoituksena on muun muassa kartoittaa sosiaalista järjestelmää ja sen muutosta sekä ihmisten asenteita Euroopassa (European Social Survey 2020). Tässä käyttämäni aineiston keräsi Tilastokeskus, ja aineistonkeruun rahoittajana toimi Suomen Akatemia. Tutkimushaastattelut tehtiin tietokoneavustettuina henkilökohtaisina haastatteluina (CAPI) ajanjaksolla 3.9.2018 – 18.2.2019. Vastausprosentti oli noin 52, ja aineistossa on havainnot yhteensä $n = 1755$ vastaajalta. Aineisto kerättiin tekemällä väestötietojärjestelmään yksivaiheinen systemaattinen satunnaisotanta, ja aineiston perusjoukkona ovat kaikki Suomessa asuvat 15 vuotta täyttäneet henkilöt (ESS9 Data Documentation Report 2020, 6; 71-77).

Aineiston 1755 vastaajasta 848 (48 %) on miehiä ja 907 (52 %) naisia. Vastaajia on kaikista Suomen maakunnista – eniten Helsingistä ja Uudeltamaalta ja vähiten Ahvenanmaalta. Vastaajien ikä vaihtelee 15 ja 90 vuoden välillä keskiarvon ollessa noin 51 – joskin ESS9 Data Documentation Reportin (2020, 76) mukaan kaikki vuonna 1928 ja sitä ennen syntyneet on koodattu vuonna 1928 syntyneiksi yksityisyydensuojan turvaamiseksi. Näin vanhoja vastaajia on toisaalta niin vähän, ettei heidän koodaamisensa muulla tavalla merkittävästi vaikuttaisi analyysiin. Etenkin, kun ikää käsitellään ikäluokkina syntymävuoden tai numeerisen iän sijaan, ei tällä ole analyysiin minkäänlaista vaikutusta. Aineiston pitäisi olla sellaisenaankin suhteellisen hyvin tilastollisesti edustava otantamenetelmän vuoksi, mutta edustavuudessa ilmeneviä mahdollisia puutteita on kuitenkin korjattu luomalla painokerroin. Käytän analyyseissäni tätä design weight -painotusta, kuten on ohjeistettu (Weighting European Social Survey Data 2014). Painotus on valmiiksi aineistossa ”dweight” -nimisenä muuttujana, joten sitä ei tarvitse itse luoda.

Tässä kandidaatintutkielmassa käytän analyysin ensimmäisessä vaiheessa niin sanotulla yhteyksiä havainnoivalla tasolla operoivia menetelmiä, eli korrelaatiota ja yksisuuntaista varianssianalyysiä. Korrelaatiossa on kyse yksinkertaisesta kahden jatkuvan⁴ muuttujan

---

⁴ Muuttujan ollessa jatkuva se ominaisuus, jota kyseinen muuttuja mittaa, katoaa muuttujan saadessa arvon 0. Jatkuvan muuttujan ominaisuuksia on myös, että sen voidaan ajatella saavan kaikkia mahdollisia arvoja nollan ja jonkin ylärajan välillä, ja tilastotieteessä myös, että muuttujalla on mielekästä suorittaa yhteen- vähennys- kerto- ja jakolaskuja. Käytännössä usein riittää muuttujan välimatka-asteikollisuus, eli että yhteen- ja vähennyslaskut ovat sallittuja. Esimerkiksi ikä on jatkuva muuttuja, mutta asuinpaikka ei ole.

välisen lineaarisen, suoraviivaisen riippuvuuden todentamisesta. Mikäli korrelaatio on positiivinen, ovat muuttujat keskenään samansuuntaisessa lineaarisessa yhteydessä, eli kun yhden muuttujan arvo kasvaa, niin toisen arvo kasvaa myös. Negatiivinen korrelaatio taas tarkoittaa tilannetta, jossa yhden muuttujan arvon kasvaessa toisen arvo laskee. Nollakorrelaatio vallitsee tilanteessa, jossa tarkasteltavat muuttujat eivät ole keskenään lineaarisessa riippuvuudessa. Korrelaatio ei itsessään kerro mitään vaikutuksen kausaalisesta suunnasta, ainoastaan yhteisjakaumien olemassaolosta.

Yksisuuntaista varianssianalyysiä käytetään korrelaation sijaan silloin, kun tarkastellaan jonkin luokitteluasteikollisen muuttujan, kuten sukupuolen tai yhteiskuntaluokan vaikutusta johonkin jatkuvaan muuttujaan. Tämä menetelmä ei suoraan kerro eroavaisuuden suuntaa, mutta muuttujan ollessa binäärinen, kaksiluokkainen, voidaan suunta todeta vertailemalla riippuvan muuttujan saamaa keskiarvoa kussakin luokassa. Useampiluokkaisen muuttujan tapauksessa vaikutuksen suunta voidaan todeta parittaisten vertailujen avulla.

Suoritan varsinaisen tarkastelun populismin ennustajista käyttäen lineaarista regressioanalyysiä. Siihen, kuten muihinkin monimuuttujamenetelmiin, on tietyllä tapaa sisäänrakennettu ajatus elaboraatiosta. Kun esimerkiksi juuri esiteltyt yksisuuntainen varianssianalyysi ja korrelaatio tuovat esiin taustamuuttujien vaikutukset selitettävään muuttujaan vakioimattomassa tilanteessa, niin lineaarinen regressiomalli näyttää kunkin taustamuuttujan ”puhtaan” vaikutuksen selitettävään muuttujaan. Tämä jäljelle jäävä vaikutus ei ole muiden mallissa mukana olevien muuttujien aiheuttamaa.⁵

Lineaarisen regressioanalyysin tärkeimmät oletukset ovat, että selitettävä muuttuja on tyypiltään jatkuva, ja että selittävät muuttujat (ennustajat) ovat joko jatkuvia tai binäärisiä. Useampiluokkaisistakin luokitteluasteikollisista muuttujista, kuten esimerkiksi myöhempänä käsitellystä yhteiskuntaluokasta, voidaan tehdä lineaariseen regressioanalyysiin ennustajiksi soveltuvia koodaamalla niistä niin sanottuja dummy-muuttujia, joita tarvitaan yksi vähemmän, kuin alkuperäisessä muuttujassa on luokkia. Tällöin referenssiluokka, johon muita luokkia verrataan, jätetään koodaamatta, ja regressiomallissa esiintyvät tunnusluvut kertovat sitten kunkin luokan erosta suhteessa tähän

---

⁵ Käytännössä tilanne on usein se, että kaksi tai useampi taustamuuttujista on jollain tavalla yhteydessä sekä toisiinsa että ennustettavaan muuttujaan. Tällöin esimerkiksi korrelaatioita tarkasteltaessa näyttää siltä, että molemmat muuttujat olisivat voimakkaasti yhteydessä selitettävään muuttujaan. Kun tilannetta elaboroidaan, eli yhden taustamuuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan tarkastellaan toisen taustamuuttujan luokissa, niin on kyse vakioidusta tilanteesta. Voitaisiin esimerkiksi tarkastella uskonnollisuuden vaikutusta populismin erikseen miehillä ja naisilla. Lineaarinen regressioanalyysi toimii samalla tavalla, mutta laajemmin: kaikki mallissa olevat muuttujat on vakioitu yhden vaikutusta laskettaessa.

referenssiluokkaan (linearisesta regressioanalyysistä ks. esim. Jokivuori ja Hietala 2014, 35-40).

Kaikki tässä kandidaatintutkielmassa suoritettut tilastolliset analyysit on tehty SPSS 26 -tilasto-ohjelmistolla, johon Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja opiskelijat voivat ostaa ei-kaupallisen kotikäyttöoikeuden yliopistokaupan kautta. Kuvaajat ovat SPSS-ohjelman tulostamia, mutta kaikki taulukot ovat selkeyden ja ulkoasun parantamiseksi itse tekemiäni. Taulukoiden ulkomuodossa seuraan Pertti Jokivuoren (2002) esimerkkiä.

3.1 Populismien operationalisointi

ESS-aineistossa ei ole suoraan olemassa minkäänlaista muuttujaa populismista, joten tällainen täytyy rakentaa muita muuttujia käyttäen. Norris ja Inglehart käyttävät tähän tarkoitukseen muuttujia koskien luottamusta parlamenttia (Suomen osalta eduskuntaa), poliittisia puolueita ja poliitikkoja kohtaan. Edelleen heidän mukaansa populismi-indikaattoriin olisi hyvä sisällyttää myös tietoa koskien luottamusta kansaan, mutta tällaista muuttujaa ei ESS-aineistossa ole. Tämä on selkeä puute aineistossa (Norris ja Inglehart 2019, 117). Joka tapauksessa tässä lähestymistavassa on Norrisin ja Inglehartin (mt., 92) mukaan kyse siitä, että poliittinen luottamus soveltuu populistisen retoriikan puoleensavetävyyden indikaattoriksi: toisin sanoen populistisen retoriikan pitäisi purra paremmin sellaisiin ihmisiin, joiden poliittinen luottamus on alhaista. Tällä tavalla kiertäen poliittisen luottamuksen voidaan ajatella mittaavan ihmisten populismia.

Norrisin ja Inglehartin (2019) käyttämän populismi-indikaattorin pitäisi heidän mukaansa (mt., 117) olla 30-pykäläinen summamuuttuja, joka on tehty ensin uudelleenkoodaamalla yllä mainittujen muuttujien asteikot päinvastaisiksi siten, että isot arvot muunnetaan pieniksi ja päinvastoin, ja sitten summaamalla näin saadut muuttujat yhteen. Myöhemmin, sivulla 490 olevassa muuttujaluettelossa populismi-indikaattorin kuitenkin mainitaan olevan 100-pykäläinen skaala. Virheen luulisi olevan luettelossa, ei itse leipätekstissä. Kuitenkin kaikkien Norrisin ja Inglehartin regressiomallien vakiotermit⁶ vaihtelevat välillä 60-80, mikä antaa viitteitä siitä, että näissä regressiomalleissa populismista on käytetty 100-pykäläistä

---

⁶ Mallin vakiotermi on se arvo, jonka vastemuuttuja, tässä tapauksessa populismi saa, kun kaikki taustamuuttujat saavat arvon 0 – siis se luku, jossa regressiosuora leikkaa Y-akselin. Tällaisissa malleissa vakiotermillä ei kuitenkaan ole järkevää tulkintaa, koska useiden taustamuuttujien skaalat alkavat numerosta 1. Tässä tapauksessa vakiotermin arvosta voidaan kuitenkin päätellä, että jos populismi saisi hypoteettisessa nollatilanteessa arvon 80, ei se silloin voisi olla 30-pykäläinen muuttuja alun perinkään. Tässä on jälleen kyse jonkinlaisesta virheellisestä raportoinnista.

skaalaa. Skaalalla ei kuitenkaan ole tulkinnan kannalta merkitystä, kunhan tietää, mitä skaalaa käyttää.

Itsekin olen lähtenyt liikkeelle eduskuntaa, puolueita ja poliitikkoja kohtaan tunnettua luottamusta mittaavien muuttujien uudelleenkoodauksesta. Alkuperäisessä tapauksessa muuttujan arvo 0 tarkoittaa voimakasta epäluottamusta, ja 10 täydellistä luottamusta. Kun kuitenkin halutaan mitata epäluottamusta, on järkevää kääntää ulottuvuus toisin päin: uudessa tilanteessa siis 0 tarkoittaa täydellistä luottamusta, tai pikemminkin ”ei lainkaan epäluottamusta”, ja 10 vastaavasti ”täydellistä epäluottamusta”. Toisin kuin Norris ja Inglehart, olen tulkinnan helpottamiseksi muodostanut kymmenportaisen keskiarvoaggregoidun summamuuttujan näistä uudelleenkoodatuista muuttujista. Keskiarvoaggregoidun summamuuttujan etu perinteiseen summamuuttujaan nähden on, että siinä säilytetään alkuperäisten muuttujien skaala. Molemmat vaihtoehdot sisältävät kuitenkin saman informaation, koska tämä on laskettu jakamalla perinteisen summamuuttujan arvot muuttujien määrällä – kyseessä on siis vain ero skaalassa.

Summamuuttujia ei toki kannata muodostaa puhtaasti teoriaperusteisesti. Tästä syystä suoritan reliabiliteettianalyysin näille kolmelle muuttujalle saadakseni selville, mittaavatko ne samaa asiaa – toisin sanoen, onko näistä mielekästä muodostaa summamuuttuja. Lisäksi, kuten Zaslove (2008, 321) mutta myös Norris ja Inglehart (2019, 7; 66) mainitsevat, populismiin pitäisi kuulua edellä mainittujen parlamenttia, puolueita ja poliitikkoja kohtaan tunnetun epäluottamuksen lisäksi myös epäluottamusta oikeusjärjestelmää kohtaan. Tästä syystä teen analyysin kahdesti, sekä sisällyttäen että poissulkien oikeusjärjestelmää kohtaa tunnettua epäluottamusta mittaavan muuttujan.

Kaikkien neljän muuttujan väliset korrelaatiot on esitetty taulukossa 1. Muuttujat korreloivat keskenään voimakkaasti, joten niiden välillä on selkeää yhteisvaihtelua. Yhden muuttujan arvon kasvaessa myös toisten arvot keskimäärin kasvavat, tässä tapauksessa vielä suhteellisen paljon. Oikeuslaitosta kohtaan tunnettu epäluottamus korreloi muiden kanssa hieman heikommin, kuin muut keskenään, mutta korrelaatiot ovat silti suhteellisen voimakkaita. Lisäksi kaikki korrelaatiot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Reliabiliteettianalyysin perusteella näyttää siltä, että poliitikkoja, puolueita ja eduskuntaa kohtaan koettua epäluottamusta mittaavista muuttujista voidaan muodostaa summamuuttuja (Cronbachin alfa = .910). Lisättäessä mukaan oikeuslaitosta kohtaan tunnettua epäluottamusta mittaava muuttuja, ei tilanne muutu miksiäkään (Cronbachin alfa = .892).

Taulukko 1: Populismia mittaavien muuttujien korrelaatiot

	Epäluottamus poliitikkoihin	Epäluottamus puolueisiin	Epäluottamus eduskuntaan	Epäluottamus oikeuslaitokseen
Epäluottamus poliitikkoihin	1 N = 1738	.836*** N = 1729	.765*** N = 1737	.569*** N = 1728
Epäluottamus puolueisiin	.836*** N = 1729	1 N = 1731	.709*** N = 1729	.525*** N = 1721
Epäluottamus eduskuntaan	.765*** N = 1737	.709*** N = 1729	1 N = 1743	.632*** N = 1732
Epäluottamus oikeuslaitokseen	.569*** N = 1728	.525*** N = 1721	.632*** N = 1732	1 N = 1738

*** p < .001

Reliabiliteettianalyysien perusteella on mielekästä muodostaa kaksi summamuuttujaa siltä varalta, että oikeuslaitosta kohtaan tunnetun epäluottamuksen sisällyttäminen mukaan muuttaisi analyysin tuloksia jollain tavalla⁷. Tämä on kuitenkin epätodennäköistä. Teen kuitenkin lopullisen regressioanalyysin käyttäen molempia näin muodostettuja keskiarvoaggregoituja summamuuttujia. Analyysiä ei kuitenkaan joka tapauksessa voi tehdä käyttäen pelkästään laajempaa summamuuttujaa, sillä muutoin analyysi poikkeaisi Norrisin ja Inglehartin tekemästä.

Tällainen populismin operationalisointi ei ole ongelmaton. Akkerman, Mudde ja Zaslove (2014, 1325) toteavat, että joko tällä tavalla tai maahanmuuttoasenteisiin perustuen operationalisoitu populismi ei välttämättä mittaa populismia suoraan, vaan he yrittävät kyseisessä artikkelissa nimenomaan luoda parempia mittareita. He (ma. 1330-1331) päätyvätkin esittämään kahdeksan muuttujaa, joilla populismia voitaisiin mitata. Nämä mittaavat suhtautumista (poliittiseen) eliittiin sekä yleisemmin siihen, pitäisikö parlamentin seurata kansan tahtoa ja pitäisikö kansan tehdä tärkeät päätökset poliitikkojen sijaan. Pääkomponenttianalyysin perusteella kuusi näistä kahdeksasta muuttujista todellakin mittaa samaa ilmiötä. (ma. 1332 – 1334). Sellaisten asioiden mittaaminen, kuin että pitäisikö poliitikkojen seurata kansan tahtoa, pitäisikö kansalaisten tehdä tärkeät päätökset, ovatko

⁷ Usein Cronbachin alfan alarajana pidetään arvoja .60 tai .70, ja tässä molempien reliabiliteettianalyysien tuottamat arvot ylittävät nämä kirkkaasti. Joskus toki näitä ohjeellisia rajoja pienemmät arvot ovat hyväksyttäviä esimerkiksi teorian perusteella, ja joskus suuretkin arvot saattavat olla suhteellisen merkityksettömiä. Suurempi arvo tarkoittaa sitä, että muuttujien voidaan katsoa mittaavan samaa asiaa: ne mittaavat saman ilmiön eri osia. Tässähän mitataan nimenomaan epäluottamuksen ilmentymiä eri konteksteissa.

erot kansan ja eliitin välillä suurempia, kuin kansan keskuudessa, olisiko vastaaja mieluummin kansalaisen kuin ammattipoliitikon edustettavana, puhuvatko poliitikot liikaa ja tekevätkö liian vähän, sekä suhtautumista kompromisseihin tosiaan luultavasti olisi tiedollisesti parempi vaihtoehto, kuin tässä käyttämäni käsitteellistys. Norrisin ja Inglehartin, tai toisaalta minun käyttämässäni ESS-aineistoissa tällaisia muuttujia ei kuitenkaan ole, joten aineisto ei ole paras mahdollinen tähän analyysiin. Itse populismin ennustamiseen sopisi paremmin aineisto, jossa populismi olisi operationalisoitu paremmin, esimerkiksi edellä käsitellyllä tavalla. Tällaisella tietyllä tapaa paremmalla aineistolla ei kuitenkaan saataisi selville, pätevätkö Norrisin ja Inglehartin havainnot populismin ennustajista Suomessa. Tulevaisuudessa olisikin hyödyllistä ja kiinnostavaa toistaa tämä analyysi aineistolla, jossa populismi olisi paremmin operationalisoitu – tällöin saataisiin luultavasti tarkempaa tietoa ilmiön ennustajista. Tässä kandidaatintutkielmassa tämä ei kuitenkaan tule kyseeseen.

4. Populismien ennustajat

Seuraavaksi tarkastelen sitä, millaiset tekijät ovat yhteydessä populistisiin asenteisiin. Ensimmäisessä vaiheessa analysoin potentiaalisten taustamuuttujien ja populismi-indikaattorin välisiä yhteyksiä käyttäen luokittelusteikollisille muuttujille yksisuuntaista varianssianalyysiä ja jatkuville muuttujille korrelaatiota. Tämän lisäksi käytän tarpeen mukaan graafista esitystapaa. Tällä tavalla saan selville, ovatko kyseiset muuttujat yhteydessä populismiin vakioimattomassa alkutilanteessa: toisin sanoen sen, mitkä näistä muuttujista kannattaa ylipäänsä sisällyttää osaksi lineaarista regressiomallia. Sellaisia muuttujia, joilla ei alkuunkaan ole yhteyttä populismiin, ei kannata sisällyttää malliin, koska kyseiset muuttujat eivät hyödyttäisi analyysiä millään lailla. Toisessa vaiheessa analysoin tarkemmin näiden, ensimmäisen vaiheen ”läpäisseiden” muuttujien vaikutusta populismiin käyttäen mainittua lineaarista regressioanalyysiä, kuten Norris ja Inglehartkin kaikissa analyyseissään tekevät.

4.1 Yhteyksien havainnointi

Norris ja Inglehart (2019) käyttävät useita muuttujia ennustaessaan populistisia asenteita. Nämä jakautuvat karkeasti sosiodemografisiin (mt. 117-120), talouteen liittyviin (mt. 139-144) sekä kansalaisuutta, etnisyyttä ja maahanmuuttoasenteita koskeviin (mt. 195-202) taustatekijöihin. Sosiodemografisista taustatekijöistä malleissa on mukana ikäluokka⁸, koulutustaso, sukupuoli, urbanisaatio, uskonnollisuus, koulutustausta, onko vastaajalla lapsia ja onko vastaaja naimisissa tai eronnut. Lisäksi sosiodemografisista taustamuuttujista mukana on vastaajan yhteiskuntaluokka⁹.

Talouteen liittyvät taustamuuttujat Norrisilla ja Inglehartilla ovat työskentely tuotantotaloudessa (kyllä tai ei), kotitalouden nettotulot, kokemus tulojen riittävydestä,

---

⁸ Norris ja Inglehart (2019) käyttävät ikäluokista neljaluokkaista muuttujaa, jossa luokkina ovat sotienvälinen sukupolvi, baby boomerit / suuret ikäluokat, sukupolvi X ja milleniaalit. Koska Norris ja Inglehart käyttävät pitkittäisempää aineistoa, on tämä toimiva jaottelu – joskin ehkä hieman turhan epätarkka. Erityisesti tarkkuutta parantaakseni päädyin käyttämään samasta asiasta kuusiluokkaista muuttujaa, jossa vanhimman ikäluokan ihmiset ovat syntyneet vuosina 1928 – 1949, ja nuorimman vuosina 1990 – 2003.

⁹ Norris ja Inglehart (2019) käyttävät yhteiskuntaluokasta muuttujaa, jossa on viisi luokkaa: manager, routine non-manual, petty bourgeoisie, skilled manual ja manual. Tämä muuttuja on Norrisin ja Inglehartin (mt. 488) mukaan luotu koodaamalla ISCO-standardin ammattia koskeva muuttuja uudelleen. Kyseinen muuttuja kyllä löytyy aineistosta, mutta sen uudelleenkoodaus käsin on ilmeisesti käytännössä mahdotonta. Tähän liittyen kirjoitin Pippa Norrisille sähköpostia, ja hän toimitti minulle Syntax-koodia, jota itse käytti tutkimuksessaan. Koodi ei suoraan sovellu vuoden 2018 aineistolle, mutta pienin muokkauksin sen saa toimimaan.

työttömyyskokemukset¹⁰, kotitalouden pääasiallinen tulonlähde ja tyytyväisyys valtiontalouden tilaan.

Kansalaisuutta, etnisyyttä ja maahanmuuttoasenteita koskevat taustamuuttajat ovat Suomen kansalaisuus ja se, onko vastaaja syntynyt Suomessa, etninen diversiteetti asuinympäristössä, kuuluuko vastaaja johonkin etniseen vähemmistöön, onko vastaaja muslimi sekä kuusi maahanmuuttoasenteita kuvaavaa muuttujaa. Käytännössä aineistossa on niin vähän muita kuin Suomen kansalaisia ja niin vähän muslimeita, että näitä muuttujia ei luultavasti voi käyttää osana regressiomallia.

Näiden Norrisin ja Inglehartin käyttämien muuttujien lisäksi muita mahdollisesti kiinnostavia taustamuuttujia voisivat olla vastaajan asuinmaakunta, turvattomuuden kokemus omalla asuinalueella illalla kulkiessa, tunnesiteen vahvuus Suomea, ja vastaavasti Eurooppaa kohtaan sekä Schwartzin vuoden 1992 arvoteorian mukaiset henkilökohtaiset arvot (Schwartz, Caprara ja Vecchione 2010, 424-425; Schwartz 1992, 6-7), jotka on ESS-aineistossa operationalisoitu suhteellisen tarkasti. Lisäksi voidaan tarkastella, onko vastaajan subjektiivisella onnellisuuskokemuksella vaikutusta populismiin. Seuraavaksi tarkastelen, mitkä tässä mainituista muuttujista ovat yhteydessä populismiin vakioimattomassa tilanteessa.

4.1.1 Sosiodemografiset taustamuuttajat

Korrelaation avulla tarkasteltavista, jatkuvista muuttujista kaikki ikäluokkaa lukuun ottamatta ovat tilastollisesti merkitsevästi lineaarisessa riippuvuudessa populististen asenteiden kanssa. Urbanisaatiomuuttujan ja populismin välinen lievä positiivinen korrelaatio kertoo siitä, että pienemmällä paikkakunnalla asuvat ihmiset ovat keskimäärin hieman muita populistisempia. Uskonnollisuuden ja populismin välillä taas vallitsee hieman voimakkaampi, mutta negatiivinen korrelaatio: uskonnollisemmat vastaajat ovat keskimäärin vähemmän populistisia, tai populistisemmat vastaajat hieman vähemmän uskonnollisia. Myös koulutustason ja populismin välillä vallitsee negatiivinen korrelaatio: mitä koulutetumpi, sitä vähemmän populistinen. Koulutustaso on aineistossa jatkuvana, ISCED-standardin¹¹ mukaisena muuttujana. Korrelaatiota tulkittaessa henkilön ikäluokalla

---

¹⁰ Norrisin ja Inglehartin malleissa työttömyyskokemusta kuvataan muuttujalla, jossa on kysytty, onko vastaajalla joskus ollut vähintään 12 kuukautta kestänyt työttömyysjakso. Kyseinen muuttuja on käyttämässäni aineistossa ilmeisesti virheellisesti koodattu, koska suurin osa vastauksista näyttää olevan puuttuvaa tietoa. Vastaava, kolmen kuukauden työttömyysjaksoja kartoittava muuttuja sen sijaan sisältää järkevämpiä arvoja, joten käytän analyysseissäni tätä.

¹¹ International Standard Classification of Education

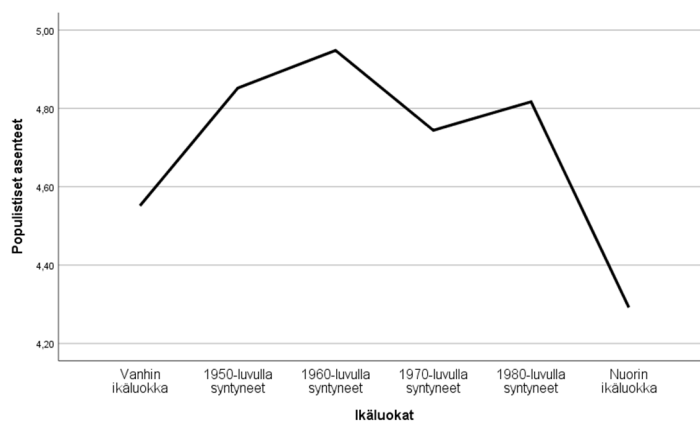
ei näyttäisi olevan vaikutusta hänen populistisuuteensa. Kuitenkin graafisesti tarkasteltuna yhteys on olemassa: se vaan ei ole lineaarinen, joten korrelaatiolla ei saa tilastollisesti merkitseviä tuloksia. Korrelaatiot tilastollisine merkitsevyystasoineen¹² on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2: Korrelaatiot populismin kanssa

	Ikäluokat	Urbanisaatio	Uskonnollisuus	Koulutustaso
Korrelaatio (r/sig)	-.036	.067**	-.139***	-.138***
N	1745	1743	1740	1740

** p < .01 *** p < .001

Ikäluokkien ja populismin välinen yhteys on esitetty graafisesti kuvaajassa 1. Kuvaajan perusteella eniten populistisia ovat 1960-luvulla syntyneet, ja vähiten 1990- ja 2000-luvuilla syntyneet. Yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella erot ainakin ääripäiden, eli tässä tapauksessa näiden 1960-luvulla ja 1990- ja 2000-luvuilla syntyneiden välillä ovat tilastollisesti merkitseviä (df = 5, F = 4.380, p < .01)¹³. Itse lineaarista regressioanalyysiä varten ikäluokat on joka tapauksessa uudelleenkoodattava siten, että vanhinta ikäluokkaa käytetään niin sanottuna referenssikategoriana, johon muita kategorioita verrataan. Tällöin mallia voi tulkita samalla lailla, kuin Norrisin ja Inglehartin (2019, erityisesti 195-198) mallia.

Kuvaaja 1: Ikäluokkien yhteys populistisiin asenteisiin

Yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella sukupuolten välillä (df = 1, F = .324, p ≈ .569) populismissa ei ole eroa. Sillä, onko vastaajalla lapsia, kuitenkin näyttää olevan vaikutusta vastaajan populismiin (df = 1, F = 9.806, P < .01). Varianssianalyysi itsessään ei kerro eron

¹² Tilastollinen merkitsevyytaso kuvaa vaikutuksen, eroavaisuuden, mallin tai muun vastaavan varmuutta. Taso p < .05, eli "tilastollisesti melkein merkitsevä" tarkoittaa, että erehtymisen todennäköisyys on alle viisi prosenttia, P < .01 eli "tilastollisesti merkitsevä" vastaavasti alle yksi prosentti, ja p < .001 "tilastollisesti erittäin merkitsevä" taas alle yksi promille. Tätä valottaa hyvin se, että jos kerättäisiin satunnaisotannalla 1000 samanlaista (n ≈ 1750 kokoista) aineistoa, niin ainoastaan yhdessä näistä esimerkiksi koulutuksen ja populismin välillä vallitsisi nollakorrelaatio.

¹³ Varianssianalyysin raportoinnissa df tarkoittaa vapausastetta, joka on usein yhtä kuin luokkien määrä -1. F tarkoittaa testisuuren arvoa, joka on laskettu vapausasteen perusteella F-jakaumasta. Itseisarvoltaan suuri testisuuren arvo tarkoittaa, että eroavaisuus ei ole peräisin satunnaisvaihtelusta. P-arvo on laskettu F-testisuuren avulla. Jos p-arvo on pieni, niin ryhmien keskiarvojen välillä on tilastollisesti merkitsevä ero tarkasteltavassa ilmiössä.

suuntaa, mutta keskiarvovertailun mukaan lapsettomilla populismin keskiarvo on noin 4.48, kun taas heillä, joilla on lapsia, keskiarvo on hieman korkeampi, noin 4.79. Siviilisäädystä sen sijaan naimisissa olevien ja muiden välillä eroa ei näytä olevan ($df = 1$, $F = 1.808$, $p \approx .179$), mutta eronneiden ja kaikkien muiden välillä kyllä ($df = 1$, $F = 6.801$, $p < .01$). Eronneet ovat keskimäärin hieman populistisempia (keskiarvo noin 5.03), kuin kaikki muut (4.65). Heidän, jotka eivät ikinä ole olleet naimisissa ja kaikkien muiden välillä eroa ei ole ($df = 1$, $F = .812$, $p \approx .368$).

Sosiaalisten luokkien välillä yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella populismissa näyttää kuitenkin olevan eroa ($df = 4$, $F = 17.214$, $P < .001$). Parittaisten vertailujen perusteella esimiehet ja asiantuntijat (luokka 1) ovat tilastollisesti erittäin merkitsevästi vähemmän populistisia kaikkiin muihin luokkiin, eli muihin valkokaulustyöntekijöihin (luokka 2), pienyrittäjiin (luokka 3), koulutettuihin manuaalista työtä tekeviin (luokka 4) sekä kouluttamattomaan työväenluokkaan (luokka 5) verrattuna. Esimiehillä ja asiantuntijoilla populismin keskiarvo on noin 4.14. Eniten populistisia sen sijaan ovat koulutetut manuaalisen työn tekijät (keskiarvo noin 5.38). He eroavat populistisuudeltaan tilastollisesti merkitsevästi kaikista muista ryhmistä, paitsi kouluttamattomista manuaalista työtä tekevästä (työväenluokasta). Kuten ikäluokat, myös sosioekonomista asemaa kuvaava muuttuja on Norrisia ja Inglehartia (2019, 117-120; 139-144; 195-202) mukailleen syytä edelleen uudelleenkoodata siten, että referenssikategoriaksi asetetaan kouluttamattomat manuaalista työtä tekevät. Tähän kategoriaan sitten verrataan muita kategorioita, jolloin tulkinta vastaa jälleen Norrisin ja Inglehartin mallien tulkintoja.

Tiivistettynä siis näyttää siltä, että urbanisaatio, uskonnollisuus ja koulutus ovat lineaarisessa riippuvuudessa populismin kanssa: pienissä kaupungeissa asuvat ovat keskimäärin hieman enemmän populistisia, kun taas uskonnollisemmat ja pidemmälle kouluttautuneet vähemmän. Ikäluokkien ja populismin välillä ei vallitse lineaarista riippuvuutta, mutta eri vuosikymmeninä syntyneiden keskimääräisessä populismissa on jonkin verran eroja. Lapsettomat ovat keskimäärin hieman vähemmän populistisia kuin muut, ja eronneet hieman muita enemmän. Sosiaaliset luokat eroavat toisistaan jonkin verran – erityisesti esimiehet ja asiantuntijatehtävissä työskentelevät eroavat muista ryhmistä.

Tulokset ovat pääsääntöisesti yhteneväisiä Norrisin ja Inglehartin (2019) kanssa. Heidän tuloksensa tosin koskevat vakioitua tilannetta, eli tässä vaiheessa havainnot eivät ole vertailukelpoisia. On kuitenkin huomattava, että Norrisin ja Inglehartin ensimmäisessä

mallissa (mt. 117-120) sukupuolen sekä siviilisäädyn vaikutukset olivat tilastollisesti merkitseviä siten, että miehillä populististen asenteiden keskiarvo on korkeampi, kuten myös naimisissa olevilla ja eronneilla. Taloudellisten tekijöiden vakioimisen jälkeen (mt. 139-144) eroavaisuudet katoavat. Norrisilla ja Inglehartilla myös ikäluokkien vaikutus populismiin on ainakin samansuuntaista, kuin mitä kuvaaja 1 antaa ymmärtää: keskimmäiset ikäluokat ovat hieman vanhinta ikäluokkaa populistisempia, kun taas nuoremmat kaikkein vähiten populistisia. Norrisin ja Inglehartin (mt. 122) mukaan Pohjois-Euroopassa milleniaalit ovat sotienvälistä sukupolvea enemmän populistisia, toisin kuin muualla. Tämä johtunee siitä, että heillä tähän milleniaali-luokkaan kuuluvat kaikki vuodesta 1980 vuoteen 1996 syntyneet, kun taas kuvan 1 perusteella kaikkein nuorimmat tässä uudemmassa, ainoastaan Suomea koskevassa aineistossa ovat vanhimpia vähemmän populistisia. Vaikutusten voimakkuutta ja pysyvyyttä arvioidaan myöhemmin luvussa 4.2.

4.1.2 Talouteen liittyvät taustamuuttajat

Jatkuvia tai jatkuviksi ajateltavia talouteen liittyviä taustamuuttajia ovat kotitalouden nettotulot, tunne tulojen riittävydestä sekä tyytyväisyys valtiontalouden tilaan. Sen sijaan työskentely tuotantotaloudessa, työttömyyskokemukset ja kotitalouden pääasiallinen tulonlähde ovat luokitteluasteikollisia. Kaikki jatkuvat muuttajat korreloivat populismin kanssa tilastollisesti erittäin merkitsevästi – tosin niin ne tekevät myös toistensa kanssa. Kotitalouden nettotulojen ja populismin välillä vallitsee lievä negatiivinen korrelaatio – suuremmat tulot siis ilmenevät keskimäärin alhaisemman populismin kanssa. Myös kokemus tulojen riittävydestä on samansuuntaisesti populismiin yhteydessä, joskin korrelaatiokerroin on positiivinen johtuen skaalan suunnasta, jossa arvo 1 tarkoittaa, että tuloilla tulee mukavasti toimeen ja 4, että vastaajalla on suuria vaikeuksia tulla tuloillaan toimeen. Kaikkein voimakkain korrelaatio sen sijaan vallitsee populismin ja valtiontaloutta kohtaan tunnetun tyytyväisyyden välillä: mitä tyytyväisempi vastaaja on valtiontalouteen, sitä vähemmän populistinen hän keskimäärin on, ja päinvastoin.

Kaikkien näiden muuttajien väliset korrelaatiot on esitetty taulukossa 3. Tärkein huomio tässä taulukossa kohdistuu ylimpään riviin, jolla on esitetty muuttajien yhteydet populismiin. Muut korrelaatiot ovat taustamuuttajien välisiä – nämä muuttajat ovat siis populismin lisäksi osin voimakkaastikin yhteydessä toisiinsa. Erityisen voimakasta yhteisvaihtelua esiintyy kotitalouden nettotulojen ja subjektiivisen kokemuksen tulojen riippuvuudesta välillä, mikä ei tokikaan yllätä. Tämä niin sanottu multikollineaarisuus, eli taustamuuttajien keskinäisriippuvuus on joskus ongelmallista lineaarisen regressioanalyysin tulosten

kannalta. Nämä riippuvuudet eivät kuitenkaan ole niin voimakkaita, että ne veisivät analyysiltä edellytykset – lineaarinen regressiomalli ei edes toimisi tilanteessa, jossa jonkin taustamuuttujan perusteella voitaisiin ennustaa täydellisesti jonkin toisen arvot.

Taulukko 3: Talouteen liittyvien taustamuuttujien korrelaatiot

	Kotitalouden nettotulot	Tunne tulojen riittävydestä	Tyytyväisyys valtiontalouden tilaan
Populismi	-.145*** N = 1628	.270*** N = 1736	-.506*** N = 1730
Kotitalouden nettotulot	1 N = 1634	-.479*** N = 1634	.211*** N = 1622
Kokemus tulojen riittävydestä	-.479*** N = 1634	1 N = 1744	-.371*** N = 1727
Tyytyväisyys valtiontalouden tilaan	.211*** N = 1622	-.371*** N = 1727	1 N = 1737

*** p < .001

Yksisuuntaisen varianssianalyysin mukaan tuotantotaloudessa työskentelevät ja työskentelemättömät eroavat populistisuudeltaan tilastollisesti melkein merkitsevästi (df = 1, F = 4.642, p < .05). Tuotantotaloudessa työskentelevillä populismin keskiarvo on noin 4.99, kun taas muilla noin 4.68. Ero on hyvin maltillinen, mutta silti tilastollisesti melkein merkitsevä. Joskus vähintään kolme kuukautta työttöminä olleet ja muut sen sijaan eroavat populismiltaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi (df = 1, F = 56.573, p < .001). Työttömyyttä kokeneilla populismin keskiarvo on noin 5.19, kun muilla vastaavasti noin 4.46. Tämäkään ero ei ole suuri, mutta kuitenkin huomattavasti varmemmalla pohjalla, kuin edellinen.

Kotitalouden pääasiallisesta tulonlähteestä Norris ja Inglehart käyttävät muuttujaa, joissa on eritelty toisistaan heidät, joiden kotitalouden pääasiallinen tulonlähde on työttömyyskorvaus tai muut sosiaaliturat, sekä kaikki muut. Yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella tässä aineistossa näiden ryhmien välillä ei ole eroa (df = 1, F = 2.354, p = .125). Kotitalouden pääasiallisella tulonlähteellä ei siis ole vaikutusta populismiin, joten tätä muuttujaa ei kannata sisällyttää malliin. Toisin on muiden talouteen liittyvien taustamuuttujien osalta, jotka kaikki ovat populismiin yhteydessä.

4.1.3 Kansalaisuutta, etnisyyttä ja maahanmuuttoasenteita koskevat taustamuuttajat

Tähän osioon lukeutuvista muuttujista jatkuvia ovat ainoastaan maahanmuuttoasenteita koskevat kuusi muuttujaa, loput ovat luokitteluasteikollisia. Yksisuuntaisen varianssianalyysin mukaan Suomen kansalaisilla ja muilla populismi ei eroa tilastollisesti merkitsevästi ($df = 1$, $F = 2.374$, $p = .124$). Se, että ero ei ole tilastollisesti merkitsevä johtunee tässä erityisesti siitä, että aineissa on mukana ainoastaan 29 sellaista vastaajaa, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. Lähes täsmälleen samankokoinen keskiarvoero vallitsee nimittäin Suomessa syntyneiden ja muiden välillä: Suomessa syntyneet saavat populismin arvoksi keskimäärin noin 4.74, kun muilla vastaava luku on 4.11. Vaikka Suomessa syntymättömiä vastaajia on ainoastaan 81, niin ero on silti tilastollisesti merkitsevä ($df = 1$, $F = 7.985$, $p < .01$). Sen sijaan etniseen vähemmistöryhmään kuulumisen ei ole populismiin yhteydessä ($df = 1$, $F = .956$, $p = .328$).

Aineistossa ei ole muuttujaa koskien vastaajan asuin ympäristön etnistä diversiteettiä. Norris ja Inglehart (2019, 195-198) kuitenkin sisällyttävät malliinsa tällaisen muuttujan, eivätkä avaa sitä, kuinka he ovat tämän muodostaneet. Muuta tapaa tälle en keksi, kuin sen, että vastaajien asuinalueiden, ja Norrisin ja Inglehartin aineistossa myös kotimaiden perusteella on ulkopuolista asuinalueiden etnistä diversiteettiä koskevaa dataa hyödyntäen saatu jonkinlainen indeksi muodostettua. Käytännössä tällä käyttämälläni Suomen aineistolla tämä luultavasti tarkoittaisi eri maakunnissa asuvien vertailua toisiinsa, koska muunlaista tietoa vastaajien asuinpaikoista ei aineistossa ole. Vaikka tilastokeskuksen (2020) mukaan esimerkiksi Uudellamaalla ulkomaalaisten osuus on noin 13.5 % kun taas Pohjois-Karjalassa vain 3.8, niin ei voida järkevästi väittää, että näissä maakunnissa asuvien ihmisten erot suhteessa populismiin tai johonkin muuhun asiaan johtuisivat tästä. Uusimaalaisuuteen tai Pohjois-Karjalaisuuteen liittyy paljon muutakin, kuin ympäröivä diversiteetti. Populismissa ilmeneviä mahdollisia eroja maakunnittain tarkastelen luvussa 4.1.4.

Se, onko vastaaja muslimi, näyttäisi aineiston perusteella vaikuttavan populismiin siten, että muslimeilla populismin keskiarvo on ainoastaan 3.40, kun muilla se on vastaavasti noin 4.27. Vaikka vastaajista ainoastaan 10 on muslimeita, on ero silti tilastollisesti melkein merkitsevä ($df = 1$, $F = 4.484$, $p < .05$). Koska ero on niin merkittävä, niin muslimeiden pienestä määrästä huolimatta muuttujan voi sisällyttää malliin – lineaarisessa regressiossa 10 tapausta on jokseenkin ehdoton minimi, jotta näin voidaan menetellä. Muslimeita

koskevan huonon tilastollisen edustavuuden vuoksi tästä erosta ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä. Luultavasti ero on kuitenkin jotain tämän suuntaista.

Vastaajien asenteita maahanmuuttoa kohtaan kysytään kuudella erilaisella jatkuvalla muuttujalla. Näistä kolme on kymmenportaista, ja ne ovat väitteitä koskien sitä, onko maahanmuutto haitallista vai hyödyllistä Suomen kulttuurielämälle tai taloudelle ja tekeekö maahanmuutto Suomesta huonomman vai paremman paikan elää. Kolme taas on neljäportaisia, ja ne mittaavat sitä, kuinka paljon vastaajan mielestä Suomeen tulisi päästää vastaajan kanssa samaa tai eri etnisyyttä edustavia ihmisiä, sekä ihmisiä köyhemmiltä, Euroopan ulkopuolisilta alueilta.

Kaikki nämä kuusi muuttujaa korreloivat populismin kanssa tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Maahanmuuttajien Suomeen ottamista mittaavat muuttujat ovat neljäportaisia, ja vaihtelevat välillä ”päästetään paljon” ja ”ei päästetä lainkaan”, ja asenteita mittaavat muuttujat kymmenportaisia vaihdellen välillä huono – hyvä. Olen uudelleenkoodannut jälkimmäisten skaalat päinvastaiseksi vaihtelevaan välillä hyvä – huono, jotta ilmiö on samansuuntainen ensimmäisten kanssa. Kaikkien näiden kuuden muuttujan korrelaatiot populismin kanssa merkitsevyytensä esitetty taulukossa 4. Käytännössä nämä havainnot tarkoittavat sitä, että kaikenlainen maahanmuuttokriittisyys on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä populismiin: mitä maahanmuuttokriittisempi, sitä populistisempi ja päinvastoin. Tämän perusteella ei kuitenkaan voida sanoa, onko maahanmuuttokriittisyys osa populismia tai populismi osa maahanmuuttokriittisyyttä, vaan ainoastaan, että ilmiöt esiintyvät yhdessä.

Taulukko 4: Korrelaatiot populismin kanssa

	Sama etninen ryhmä, vähän	Eri etninen ryhmä, vähän	Köyhemmät Euroopan ulkopuoliset alueet, vähän	Pahaksi taloudelle	Pahaksi kulttuurielämälle	Tekee Suomesta huonomman paikan asua
Korrelaatio (r/sig)	.211***	.269***	.199***	.413***	.341***	.407***
N	1717	1714	1711	1729	1727	1728

*** p < .001

Norris ja Inglehart (2019, 195-198) sisällyttävät malliinsa nämä kaikki muuttujat erikseen, mikä mielestäni lähinnä hankaloittaa tulkintaa – onhan selvää, että nämä kaikki muuttujat mittaavat samaa asiaa, eli maahanmuuttokriittisyyttä. Tulkinnan helpottamiseksi olisi siis järkevää muodostaa summamuuttuja näistä kuudesta muuttujasta. Koska näiden skaalat

kuitenkin poikkeavat toisistaan, ei keskiarvoaggregoidun summamuuttujan muodostaminen suoraan tulisi kyseeseen. Jotta näistä voitaisiin muodostaa summamuuttuja, tulisi muuttujat standardoida, eli vähentää kaikista niiden oma keskiarvo, ja sen jälkeen jakaa keskihajonnalla. Tällöin skaalat olisivat samat, mutta tulkinta hankaloituisi huomattavasti. Tästä syystä onkin järkevintä muodostaa kaksi erillistä keskiarvoaggregoitua summamuuttujaa – yksi asenteille ja yksi maahanmuuttajien päästämiselle Suomeen.

Reliabiliteettianalyysin perusteella tämä näyttääkin hyvältä idealta. Maahanmuuttajien päästämistä koskevat muuttujat saavat Cronbachin Alfakseen .845, ja asenteita mittaavat .860, eli muuttujat mittaavat samaa asiaa. Molemmat näin muodostetut keskiarvoaggregoidut summamuuttujat korreloivat populismin kanssa tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Asenteiden ja populismin välinen korrelaatiokerroin on $r = .439$ ($p < .001$), ja maahanmuuttajien päästämisen ja populismin $r = .261$ ($p < .001$). Maahanmuuttokriittisyyttä mittaavien muuttujien keskinäinen korrelaatio on näitä voimakkaampi, $r = .590$ ($p < .001$). Joka tapauksessa vakioimattomassa tilanteessa näyttää siltä, että mitä populistisempi, sen maahanmuuttokriittisempi vastaaja on, ja päinvastoin.

Kansalaisuutta, etnisyyttä ja maahanmuuttoasenteista koskevista taustamuuttujista on siis mielekästä sisällyttää regressiomalliin kaikki muuttujat Suomen kansalaisuutta ja etniseen vähemmistöön kuulumista lukuun ottamatta. Luonnollisesti myös vastaajan asuinalueen etninen diversiteetti jää mallin ulkopuolelle, koska tällaista, oletettavasti enemmän tai vähemmän kyseenalaisesti operationalisoitua muuttujaa ei ole järkevästi mahdollista muodostaa. Maakuntien välisiä eroja sellaisenaan tarkastelen kuitenkin seuraavassa alaluvussa.

4.1.4 Muut mahdollisesti kiinnostavat taustamuuttujat

Seuraavaksi tarkastelen muiden mahdollisesti malliin ennustajiksi sopivien muuttujien yhteyksiä populismiin. Näistä muuttujista turvallisuuden tunne omalla asuinalueella, tunneside Suomeen, tunneside Eurooppaan, subjektiivinen kokemus onnellisuudesta sekä Schwartzin arvoteoriaan pohjautuvat muuttujat ovat jatkuvia, kun taas vastaajan asuinmaakunta on luonnollisesti luokitteluasteikollinen muuttuja. Ensimmäiseksi on syytä suorittaa konfirmatorinen pääkomponenttianalyysi Schwartzin (1992, erityisesti 5-13) arvoteorian mukaisille muuttujille, jotta saadaan varmistettua, onko näistä mielekästä rakentaa summamuuttujia. Tässä on tietyllä tapaa kyse samantyyppisestä asiasta, kuin edellisissä luvuissa suoritetuilla reliabiliteettianalyysillä, mutta useammalla muuttujalla. Pääkomponenttianalyysi paljastaa sellaisia muuttujien välisiä yhteyksiä, joiden perusteella

niiden voidaan katsoa muodostavan yhtenäisiä pääkomponentteja – eli siis että kussakin pääkomponentissa mukana olevat muuttujat mittaavat samaa asiaa, mutta ovat keskenään mahdollisimman korreloimattomia. Tai kuten Jokivuori ja Hietala (2014, 68) asian tiivistävät: ”Pääkomponenttianalyysissa tarkastellaan, miten jonkin muuttujajoukon yhteisvaihtelu voitaisiin tiivistää uusiin, keskenään korreloimattomiin varianssikimppuihin, joita kutsutaan pääkomponenteiksi.” Muuttujille suoritettu varimax-rotatoitu pääkomponenttianalyysi kokonaisuudessaan on esitetty Liitteessä 1.

Schwartzin vuoden 1992 arvoteoriaan kuuluu yhteensä 11 arvoa, jotka ovat vapaasti suomennettuna itsenäisyys, stimulaatio, hedonismi, saavutukset, vaikutusvalta, turvallisuus, yhdenmukaisuus, perinne, henkisyys, hyväntahtoisuus ja universalismi (Schwartz 1992, 6-7). Pääkomponenttianalyysin perusteella tähän soveltuvista 21 henkilökohtaisia arvoja mittaavasta muuttujasta muodostuu viisi pääkomponenttia, jotka selittävät yhteensä noin 53 % muuttujien alkuperäisestä vaihtelusta. Yhtä muuttujaa lukuun ottamatta kaikki muuttujat latautuvat jollekin pääkomponentille siinä määrin voimakkaasti, että niistä on näiden pääkomponenttien perusteella mielekästä muodostaa viisi keskiarvoaggregoitua summamuuttujaa. Faktorianalyysi saa KMO-testin arvokseen .802, joka on yleistä .600:n alarajaa suurempi. Muuttujien välillä on siis voimakkaita yhteyksiä, joten pääkomponenttianalyysi voidaan suorittaa.

Ensimmäiseen pääkomponenttiin latautuvat voimakkaasti vaurauden, ihailun, menestyksen ja kunnioituksen tavoittelu, eli tämä pääkomponentti vastaa Schwartzin teorian vaikutusvalta-arvoa sisältäen elementtejä myös saavutusten arvostamisesta. Toinen pääkomponentti sen sijaan koostuu turvallisen ympäristön, käskyjen noudattamisen, nöyryyden, valtiollisen turvallisuuden ja hyvän käytöksen arvostamisesta. Tässä komponentissa siis yhdistyvät Schwartzin teorian turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden arvot. Kolmannen pääkomponentin piiriin kuuluvat luovuuden, tasa-arvon, eriävien mielipiteiden arvostamisen, toisten auttamisen ja uskollisuuden arvot, joten tässä on kyse universalismista ja hyväntahtoisuudesta. Schwartzin (1992, 7) mukaan universalismiin kuuluisi myös luonnon arvostaminen, joka latautuukin tähän komponenttiin voimakkaasti. Kyseinen muuttuja latautuu tosin vielä hieman voimakkaammin viidenteen pääkomponenttiin, jossa ainoana toisena osana on perinteiden kunnioittaminen. Schwartz (ma., 7) esittää luonnon arvostamisen toissijaiseksi korkeammaksi arvoksi henkisyyttä, jolle ei tästä patteristosta muodostu omaa pääkomponenttiaan. Voi kuitenkin olla, että tämä ero teoriaan johtuu jollakin tapaa suomalaisten erityisyydestä tämän asian suhteen: perinteiden

ja luonnon voidaan täällä ajatella olevan lähellä toisiaan. Joka tapauksessa sisällytän luontomuuttujan ensisijaisesti perinteiden yhteyteen eli viidenteen pääkomponenttiin, koska lataus on hieman suurempi, ja näiden välille on ajateltavissa jonkinlainen yhteys. Neljäs pääkomponentti sisältää hedonismia ja stimulaation piiriin kuuluvia asioita: yllätyksen ja uusien asioiden, hauskanpidon ja hemmottelun, seikkailujen sekä iloa tuottavien asioiden arvostaminen.

Näissä pääkomponenteissa on nyt siis edustettuna yhdeksän Schwartzin arvoteorian mukaista arvoa: vaikutusvalta, saavutukset, turvallisuus, yhdenmukaisuus, universalismi, hyväntahtoisuus, perinteiden kunnioittaminen, hedonismi ja stimulaatio. Patteriston muuttujista yksi, omista asioista päättämisen ja riippumattomuuden arvostaminen, ei lataudu voimakkaasti yhteenkään pääkomponenttiin. Tämä johtuu mitä luultavimmin siitä, että se edustaa yksinään yhtä Schwartzin teorian mukaisista arvoista, eli itsenäisyyttä. Nyt siis kaikki Schwartzin määrittelemät arvot henkisyttä lukuun ottamatta ovat edustettuina – muut potentiaalisina summamuuttujina, ja itsenäisyys sellaisenaan.

Edellä esiteltyjen pääkomponenttien perusteella on mielekästä muodostaa viisi summamuuttujaa, jotka ovat sisällöltään pääkomponentteja vastaavat. Summamuuttujat on muodostettu siten, että ensin kunkin alkuperäisen muuttujan skaala on käännetty ympäri siten, että matala arvo tarkoittaa ”täysin eri mieltä” ja korkea ”täysin samaa mieltä”. Näin saaduista uudelleenkoodatuista muuttujista on laskettu keskiarvoaggregoidut summamuuttujat. Erityisesti tässä tulee esille tämän keskiarvoaggregoinnin hyvä puoli: summamuuttujiin sisällytettyjen alkuperäisten muuttujien eriävistä määristä huolimatta uusien summamuuttujien skaalat ovat samat, joten niiden korrelaatiot esimerkiksi populismin kanssa ovat keskenään vertailukelpoisia.

Populismin korrelaatiot edellä mainittujen viiden summamuuttujan sekä vastaajan onnellisuuden, turvattomuudentunteen omalla asuinalueella, emotionaalisten Suomea sekä Eurooppaa tunnettujen läheisyydentunteiden ja schwartzilaisen itsenäisyyttä kuvaavan muuttujan kanssa on esitetty taulukossa 5. Onnellisuus, turvallisuudentunne sekä tunnesiteet korreloivat populismin kanssa tilastollisesti erittäin merkitsevästi siten, että onnellisemmat vastaajat ovat keskimäärin vähemmän populistisia, turvattomuutta kokevat taas enemmän. Sekä Suomea että Eurooppaa kohtaan koetun tunnesiteen vahvuus taas korreloi siten, että vastaajat, joilla tunneside on vahvempi, ovat keskimäärin vähemmän populistisia.

Eurooppaa kohtaan koetun tunnesiteen ja populismin korrelaatio on tähän suuntaan erityisen voimakas.

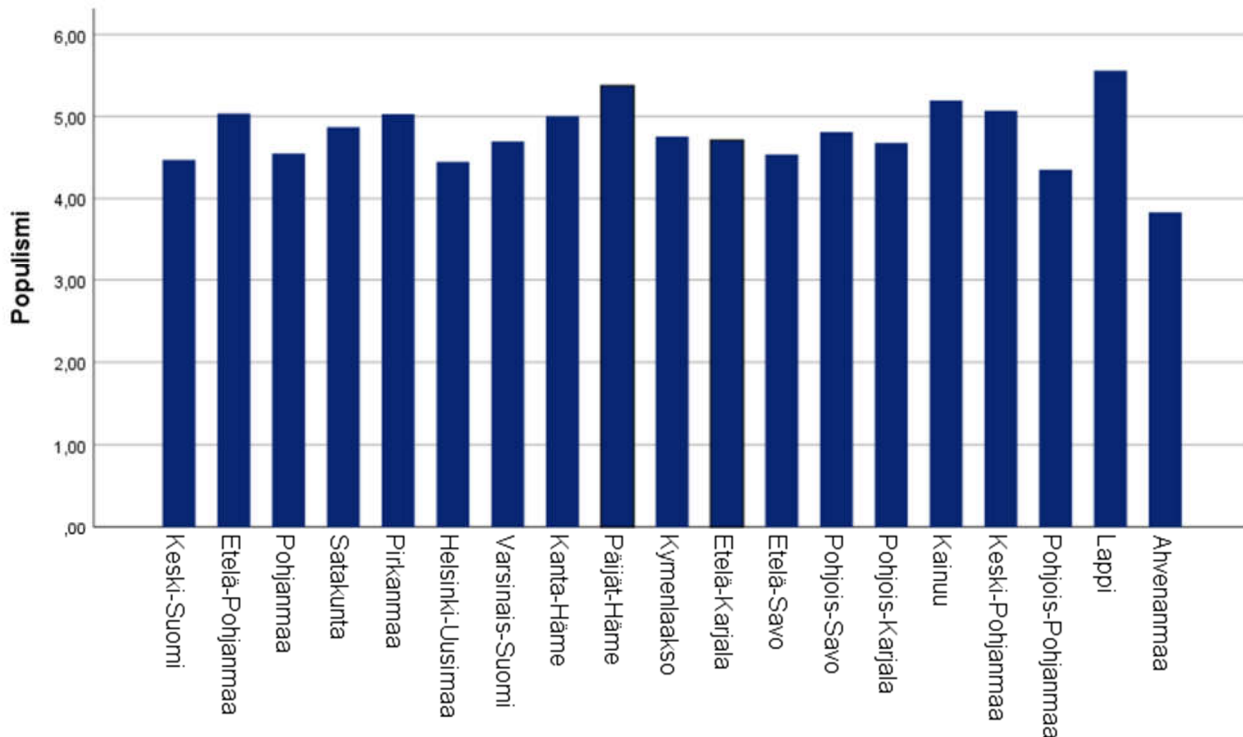
Sen sijaan edellä muodostetuista viidestä summamuuttujasta ainoastaan kolme korreloi populismin kanssa: vaikutusvallan ja saavutusten arvostaminen tilastollisesti erittäin merkitsevästi kohtalaisella voimakkuudella, ja turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden arvostaminen sekä universalismi ja hyväntahtoisuus heikosti ja tilastollisesti melkein merkitsevästi. Hedonismilla, perinteillä tai yksittäisellä itsenäisyyttä mittaavalla muuttujalla ei ole yhteyttä populismiin.

Taulukko 5: Korrelaatiot populismin kanssa

	Onnellisuus	Turvattomuuden tunne pimeällä liikkeussa	Tunnesiteen vahvuus, Suomi	Tunnesiteen vahvuus, Eurooppa	Itsenäisyys
Korrelaatio (r/sig)	-.207***	.119***	-.129***	-.364***	.038
N	1743	1743	1741	1727	1728
	Vaikutusvallan ja saavutusten arvostus	Turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden arvostus	Universalismi ja hyväntahtoisuus	Hedonismi ja stimulaation hakeminen	Perinteiden ja luonnon arvostus
Korrelaatio (r/sig)	-.156***	-.053*	-.053*	-.029	.043
N	1734	1733	1735	1733	1732

* p < .05 *** p < .001

Ihmisten populismi näyttää eroavan alueittain yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella (df = 18, F = 2.536, p < .001). Vastaajat ovat keskimäärin eniten populistisia Lapissa, jossa populismin keskiarvo on noin 5,56, ja vähiten Ahvenanmaalla, jossa keskiarvo vastaavasti on noin 3,83. Ahvenanmaalta vastaajia on kuitenkin aineistossa vain kuusi, joten tämä arvo ei ole millään lailla luotettava. Ahvenanmaan jälkeen seuraavaksi vähiten populistisia ollaan Pohjois-Pohjanmaalla (keskiarvo noin 4,35). Parittaisten vertailujen perusteella Helsingissä ja Uudellamaalla asuvat eroavat tilastollisesti merkitsevästi Lapissa asuvista, sekä tilastollisesti melkein merkitsevästi Päijät-Hämeessä asuvista populismin keskimääräiseltä asteeltaan. Lisäksi tilastollisesti melkein merkitsevää eroa populismissa esiintyy Pohjois-Pohjanmaalla sekä Lapissa asuvien välillä. Muut ryhmien väliset erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Kaikki alueelliset erot ovat muutenkin hyvin maltillisia, kuten on nähtävillä kuvaajasta 2.

Kuvaaja 2: Populismi maakunnittain

Vaikka näiden muutamien maakuntien välillä keskinäisiä tilastollisesti merkitseviä eroja esiintyykin, niin näitä eroja ei pystytä järkevästi analysoimaan lineaarisella regressioanalyysillä menetelmän rajoitteiden vuoksi. Kuten mainitsin luvussa 3, lineaarinen regressioanalyysi vaatii toimiakseen joko jatkuvia tai binäärisiä taustamuuttujia. Toki näistä muuttujista saisi binäärisiä siten, että esimerkiksi Helsingissä ja Uudellamaalla asuvia verrattaisiin ainoastaan Lapissa asuviin. Tällöin koko analyysi kuitenkin koskisi ainoastaan näissä maakunnissa asuvia, eikä enää koko perusjoukkoa, jolloin sen mielekkyys käytännössä katoaisi. Lineaarisella regressioanalyysillä ei siis ole mahdollista saada selville, onko analyysin tuottamassa vakioidussa tilanteessa näissä maakunnissa asuvien välillä todellista eroa populismin suhteen. Asuinmaakuntien osalta joudun siis toteamaan ainoastaan, että vakioimattomassa tilanteessa Helsingissä ja Uudellamaalla asuvat eroavat populistisuudeltaan sekä Lapissa että Päijät-Hämeessä asuvista tilastollisesti merkitsevästi, ja Pohjois-Pohjanmaalaiset Lappilaisista tilastollisesti melkein merkitsevästi. Voi olla, että erot selittyisivät esimerkiksi erilaisilla väestörakenteilla, mutta yhtä hyvin voi olla, että erot johtuvat joistain näiden maakuntien kulttuurisista piirteistä. Erot ovat joka tapauksessa sen verran maltillisia, että ne voidaan jättää kiinnostaviksi sivuhuomioksi.

Tässä alaluvussa käsitellyistä muista muuttujista on järkevää sisällyttää malliin onnellisuus, turvallisuuden tunne sekä Eurooppaa ja Suomea kohtaan koettujen tunnesiteiden vahvuus.

Näiden lisäksi mukaan kannattaa sisällyttää kolme viidestä pääkomponenttianalyysin perusteella muodostettua summamuuttujasta, eli vaikutusvallan ja saavutusten arvostus, turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden arvostus sekä universalismi ja hyväntahtoisuus.

4.2 Populismien todelliset ennustajat: vakioitu tilanne

Seuraavaksi siirryn suorittamaan lineaarista regressioanalyysiä käyttäen populismien ennustajina edellisissä luvuissa testattuja taustamuuttujia. Kaikki analyysissä käytettävät taustamuuttujat on listattu erikseen Liitteessä 2. Tässä luvussa käsitellyt lineaarisen regressioanalyysin tulosteet ovat niiden suuren koon vuoksi taulukoituna Liitteessä 3.

Analysoin populismien ennustajia neljässä vaiheessa siten, että ensimmäiseen malliin on sisällytetty ainoastaan sosiodemografiset taustamuuttujat. Toiseen malliin on lisätty näiden jälkeen talouteen liittyvät, kolmanteen edelleen etnisyyteen ja maahanmuuttoon liittyvät ja neljännessä mallissa on mukana myös loput taustamuuttujat, joita Norris ja Inglehart eivät malleissaan käyttäneet. Kolme ensimmäistä mallia ovat vastaavia Norrisin ja Inglehartin muodostamien mallien kanssa lukuun ottamatta niitä taustamuuttujia, joilla ei tämän aineiston perusteella huomattu olevan vaikutusta populismiin vakioimattomassa tilanteessa.

Ensimmäinen, ainoastaan sosiodemografiset taustamuuttujat sisältävä malli on siis käytännössä vastaava, kuin Norrisin ja Inglehartin ensimmäisen ennustusyrityksen (2019, 118-119) neljäs malli. Tässä mallissa vastaajien ikäluokalla on vaikutusta populismiin: vanhimpaan ikäluokkaan verrattaessa kaikki, paitsi nuorin ikäluokka ovat vähintään tilastollisesti melkein merkitsevästi populistisempia. Kaikkein voimakkain ero vallitsee vanhimman ikäluokan ja 1960-luvulla syntyneiden välillä. Ikäluokan lisäksi tässä mallissa populismia näyttävät ennustavan koulutustaso, uskonnollisuus sekä osittain yhteiskuntaluokka. Kuten vakioimattomassakin tilanteessa, niin myös tässä koulutustason kasvu ennustaa populistisuuden laskua tilastollisesti erittäin merkitsevästi, ja uskonnollisuuden osalta tilanne on samansuuntainen. Yhteiskuntaluokista ainoastaan koulutettu työväenluokka sekä esimiehet ja asiantuntijat eroavat populistisuudeltaan kouluttamattomasta työväenluokasta. Koulutettu työväenluokka on kouluttamatonta hieman populistisempaa, kun taas esimiehet ja asiantuntijat ovat keskimäärin vähemmän populistisia. Urbanisaatiolla ja sillä, onko vastaajalla lapsia tai onko hän eronnut, ei ole tämän mallin mukaan vaikutusta vastaajan populismiin.

Standardoitujen beta-kertoimien¹⁴ (Liitteessä 3 ”Beta”-sarakkeet) perusteella nähdään, että kaikkein voimakkaimmin populismiin ovat yhteydessä uskonnollisuus ja koulutustaso. Nämä kertoimet eivät kuitenkaan ole niin voimakkaita, että näistä voisi juurikaan mitään päätellä. Vaikutus on kuitenkin hieman voimakkaampaa, kuin esimerkiksi ikä- tai yhteiskuntaluokalla, mikä on sinällään kiinnostava havainto. Tämä ensimmäinen malli selittää populismin vaihtelusta noin 10 prosenttia (säädetty $R^2 = 0.096$), kun Norrisin ja Inglehartin (2019, 118-119) vastaava malli selittää tästä ainoastaan noin 3,5 prosenttia. Laskennallisesti tämä ero johtuu siitä, että Norrisin ja Inglehartin mallissa muuttujat jostain syystä ennustavat populismia heikommin – esimerkiksi uskonnollisuuden saama standardoitu beta-kerroin on Norrisilla ja Inglehartilla ainoastaan -0,08, ja koulutuksen -0,09. Todennäköisin syy tälle selitysasteiden erolle on se, että eri puolilla Eurooppaa populismin ja näiden tekijöiden yhteisvaihtelu on voimakkuudeltaan eritasoista. Nähtävästi Suomessa yhteisvaihtelu on voimakkaampaa, kuin Euroopassa keskimäärin.

Norrisin ja Inglehartin ensimmäisessä mallissa kaikki taustamuuttujat urbanisaatiota lukuun ottamatta selittävät populismia – enin osa tilastollisesti erittäin merkitsevästi, ja loput tilastollisesti melkein merkitsevästi (Norris ja Inglehart 2019, 118-119). Nuorimman ikäluokan, sekä sen, onko vastaajalla lapsia, onko hän eronnut tai pienyrittäjä, erojen tilastollinen merkitsevyys referenssiryhmiinsä verrattuna selittyvät tässä luultavasti Norrisin ja Inglehartin huomattavasti suuremmalla otoskoolla: yhteydet ovat samansuuntaisia, kuin omassanikin mallissa, mutta merkitseviä. Sen sijaan ”muiden valkokaulustyöntekijöiden” ja kouluttamattoman työväenluokan välillä ei omassa mallissani ole eroa käytännössä mihinkään suuntaan, kun Norrisin ja Inglehartin mallissa valkokaulustyöntekijät ovat vähemmän populistisia.

Toisessa muodostamassani mallissa on edellisten muuttujien lisäksi huomioitu taloudellisten tekijöiden vaikutus populismiin, ja se on käytännössä vastaava, kuin Norrisin ja Inglehartin (2019, 141-142) vastaavat muuttujat sisältävä malli. Taloudellisten tekijöiden vakioimisen jälkeen ikäluokkien vaikutus populismiin katoaa 1960-luvulla syntyneitä lukuun ottamatta,

---

¹⁴ Standardoidut beta-kertoimet eroavat standardoimattomista siten, että ne ovat keskenään vertailukelpoisia. Niiden perusteella voidaan vertailla mallissa mukana olevien muuttujien vaikutusta taustamuuttujaan myös silloin, kun mallissa olevat taustamuuttujat eivät ole keskenään samassa skaalassa. Standardoitu beta-kerroin ilmoittaa sen muutoksen vastemuuttujassa (tässä tapauksessa populismissa), joka aiheutuu, kun taustamuuttujan arvo kasvaa yhden hajonnan verran (ks. esim. Jokivuori ja Hietala 2015, 41-42). Itseisarvoltaan suurempi standardoitu beta-kerroin tarkoittaa voimakkaampaa vaikutusta. Näissä malleissa vaikutusten voimakkuuksia on erilaisten skaalojen vuoksi syytä tarkastella nimenomaan standardoitujen beta-kertoimien avulla.

ja heidänkin osaltaan vaikutuksen voimakkuus lähes puolittuu. Ero vanhimpaan ikäluokkaan verrattuna on enää tilastollisesti melkein merkitsevä. Koulutustason ja uskonnollisuuden vaikutukset säilyvät samansuuntaisina ja tilastollisesti erittäin merkitsevinä, mutta heikkenevät hieman. Tämä voimakkuuden lasku ei kuitenkaan ole yhtä radikaalia, kuin ikäluokkien osalta. Yhteiskuntaluokista ainoastaan kouluttamattoman ja koulutetun työväenluokan välinen ero säilyy tilastollisesti melkein merkitsevänä siten, että koulutettu työväenluokka on keskimäärin hieman kouluttamatonta populistisempaa. Kouluttamattoman työväenluokan sekä esimiesten ja asiantuntijoiden ero katoaa.

Nämä erot ensimmäisen ja toisen mallin välillä selittyvät sillä, että kokemus tulojen riittävydestä, työttömyyskokemukset ja luultavasti erityisesti tyytyväisyys valtiontalouden tilaan selittävät pois osan sosiodemografisten taustamuuttujien vaikutuksista. Käytännössä siis esimerkiksi yhteiskuntaluokan vaikutus populismiin heikentyy, kun tätä vaikutusta tarkastellaan huomioiden esimerkiksi vastaajien tyytyväisyys valtiontalouden tilaan. Valtiontalouden tilaan tyytymättömät ovat siis lähtökohtaisesti muita populistisempia riippumatta heidän yhteiskunta- tai ikäluokastaan. Koulutustason ja uskonnollisuuden suhteen näin ei ole: niidenkin vaikutuksesta osa on taloudellisten taustatekijöiden selittämää, mutta suurin osa kuitenkin todellista. Talouteen liittyvillä työttömyyskokemuksilla sekä kokemusta tulojen riittävydestä mittaavilla muuttujilla on myös populismiin vaikutusta – edellisen osalta tilastollisesti melkein merkitsevästi ja jälkimmäisen tilastollisesti merkitsevästi. Vaikutukset eivät ole kovin voimakkaita, mutta eivät heikkojakaan. Mikä kuitenkin tärkeämpää, ne ovat olemassa riippumatta mallin sisältämästä tyytyväisyyttä valtiontalouden tilaan mittaavasta muuttujasta. Työttömyyttä kokeneet ovat edelleen hieman muita populistisempia, kuten myös he, joilla on vaikeuksia tulla tuloillaan toimeen.

Toisen mallin sisältämistä muuttujista tyytyväisyys valtiontalouden tilaan selittää ylivoimaisesti eniten populismin vaihtelua – standardoitu beta-kerroin on peräti -0,43. Uskonnollisuuden, joka tässä mallissa selittää vaihtelusta toiseksi eniten, vastaava kerroin on -0,13, eli vaikutus on huomattavasti heikompa. Koska molempien muuttujien skaalat ovat 10-portaisia, voidaan vertailua tosin tehdä myös standardoimattomien beta-kerrointen (Liitteessä 3 mallin 2 sarakkeessa ”B”) avulla: kun kaikki muut taustamuuttujat pidetään vakioituina, mutta uskonnollisuus kasvaa yhdellä pykälällä, populismi laskee keskimäärin 0,09 pykälää. Kun tyytyväisyys valtiontalouden tilaan vastaavasti kasvaa yhdellä, niin populismi laskee peräti 0,46 pykälää. Muutokset eivät toki näin tarkasteltuina tunnu kovin suurilta, mutta mikäli mennään kussakin muuttujassa skaalan alusta skaalan loppuun eli

yhteensä 10 pykälää, niin muutos vastaavasti kymmenkertaistuu. Ei-uskonnollisten ja erittäin uskonnollisten välillä populismin muutos olisi siis 0,9 pykälää, ja valtiontalouteen erittäin tyytymättömien ja erittäin tyytyväisten välillä peräti 4,6 pykälää. Luonnollisesti tämä on jo huomattava muutos kymmenportaisella asteikolla. Käytännössä tämä kertoo siitä, että valtiontalouteen tyytyväisillä poliittinen luottamus on huomattavasti muita korkeampaa. Yhteyden suunta on toki luonteva, mutta voimakkuus on havaintona kiinnostavampi: on yllättävää, että poliittisen luottamuksen, tai kääntäen populismin, sekä valtiontaloutta kohtaan tunnetun tyytyväisyyden välinen yhteys on näin voimakas.

Toinen malli selittää populismin vaihtelusta jo melkein 31 prosenttia (säädetty $R^2 = 0.305$), eli noin kolminkertaisesti ensimmäiseen malliin verrattuna. Norrisin ja Inglehartin (2019, 141-142) vastaavan mallin selitysaste on käytännössä sama, eli 32 prosenttia. Heidän mallissaan lähes kaikki ne muuttujat, jotka omaan malliini ovat päässeet mukaan, ennustavat populismia tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Poikkeuksen tähän tekee ainoastaan se, onko vastaaja eronnut – tämän vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevää (mt., 141-142). Esimerkiksi ikäluokkien vaikutus on tässä jälkimmäisessä mallissa kyllä jonkin verran heikentynyt, mutta silti tilastollisesti erittäin merkitsevä. Sama pätee yhteiskuntaluokkiin. Suurin ero näissä malleissa koskee urbanisaatiota, joka jostakin syystä on Norrisilla ja Inglehartilla noussut tilastollisesti erittäin merkitseväksi taustatekijäksi, kun taloudelliset taustamuuttujat on vakioitu. Omassa mallissani urbanisaatiolla ei ole populismiin minkäänlaista vaikutusta, mutta Norrisilla ja Inglehartilla (mt., 141-142) näyttää siltä, että suuremmilla paikkakunnilla asuvat ovat hieman muita populistisempia. Lisäksi Norrisilla ja Inglehartilla kotitalouden nettotulojen kasvu ennustaa populismin laskua, ja tuotantotaloudessa työskentelevät ovat hieman muita populistisempia. Omassa mallissani näillä muuttujilla ei ole käytännössä minkäänlaista vaikutusta populismiin.

Näistä poiketen näyttää kuitenkin siltä, että valtiontalouden tilaa kohtaan tunnetun tyytyväisyyden ja populismin välinen yhteys on jollakin tavalla sekä suunnaltaan että voimakkuudeltaan yleismaailmallisempaa, kuin muiden muuttujien. Myös Norrisin ja Inglehartin (2019, 141-142) mallissa tämä muuttuja on voimakkain populismia selittävä tekijä saaden standardoiduksi beta-kertoimekseen -0,50. Tässä on siis kyse ilmiöstä, joka on Suomessa samanlainen, kuin koko Euroopassa. Valtiontalouden tilaa kohtaan tunnetun tyytyväisyyden tuominen mukaan analyysiin luultavasti selittää enemmän osan myös selitysasteen suuresta kasvusta sekä minun, että Norrisin ja Inglehartin mallissa: näin voimakas yhteys nostaa selitysastetta helposti paljonkin.

Muodostamistani malleista kolmas, käytännössä Norrisin ja Inglehartin (2019, 196-198) malleista laajinta vastaava, ei juurikaan eroa edellä käsitellystä toisesta mallista. Etnisyyttä ja maahanmuuttokokemuksia mittaavien muuttujien tuominen mukaan malliin heikentää hieman vanhimman ikäluokan ja 1960-luvulla syntyneiden eroa populismissa, kuten se tekee myös koulutustason, kokemuksen tulojen riittävyydestä, työttömyyskokemusten sekä valtiontalouden tilaa kohtaan tunnetun tyytyväisyyden vaikutuksille. Nämä muutokset eivät kuitenkaan ole kovin voimakkaita. Kiinnostavampaa on kuitenkin se, että näiden muuttujien vakiointi aiheuttaa sen, että vanhimman ja nuorimman ikäluokan välinen ero populismissa kasvaa tilastollisesti melkein merkitseväksi. Tämä johtuu mitä todennäköisimmin maahanmuuttoasenteiden vakioinnista: nuorimmat vastaajat ovat vanhimpia keskimäärin vähemmän populistisia, kun verrataan eri-ikäisiä samalla tavalla maahanmuuttoon asennoituvia ihmisiä.

Kolmanteen malliin uusina sijoitetuista muuttujista ainoastaan asenne maahanmuuttoa kohtaan vaikuttaa populismiin tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Maahanmuuttokriittisemmät vastaajat ovat keskimäärin muita populistisempia. Vaikutus on standardoidun beta-kertoimen (0,31) perusteella voimakasta: ainoastaan tyytyväisyys valtiontalouden tilaa kohtaan vaikuttaa populismiin voimakkaammin. Tämä maahanmuuttoasenteita mittaava summamuuttuja aiheuttaa voimakkaan vaikutuksensa vuoksi myös suurimman osan selitysasteen suurehkosta, noin seitsemän prosenttiyksikön kasvusta edelliseen malliin verrattuna: kolmas malli kykenee selittämään populismin vaihtelusta noin 38 prosenttia. Norrisilla ja Inglehartilla vastaava malli taas selittää vaihtelusta noin 32 prosenttia (Norris ja Inglehart 2019, 198).

Kuten suppeampienkin mallien osalta, myös tätä kolmatta mallia vastaavassa Norrisin ja Inglehartin (2019, 196-198) mallissa useimmat taustamuuttujat vaikuttavat populismiin tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Muuttujien vaikutukset populismiin ovat pääsääntöisesti samansuuntaisia, joten merkitsevyys johtunee jälleen enimmäkseen suuresta otoskoosta. Kiinnostava eroavaisuus on kuitenkin nuorimman ikäluokan populismissa Norrisin ja Inglehartin (mt., 196-198) ja minun tekemässäni mallissa: Norrisilla ja Inglehartilla nuorin ikäluokka on tilastollisesti erittäin merkitsevästi vanhinta ikäluokkaa populistisempi, kun taas omassa mallissani se on tilastollisesti melkein merkitsevästi vähemmän populistinen. Nuorimman ikäluokan osalta vaikutukset ovat samansuuntaisia suppeammissakin malleissa, mutta eivät riittävän voimakkaita ollakseen tilastollisesti merkitseviä. Tämä havainto antaa joka tapauksessa viitteitä Norrisin ja Inglehartin tähän liittyvää mainintaa vastaan: kuten

mainitsin luvussa 4.1.1, heidän (mt., 122) mukaansa Pohjois-Euroopan maissa nuoremmat ovat yleisesti vanhempia populistisempia, kun taas etelässä ja idässä tilanne on päinvastainen. Tämän aineiston perusteella ainakaan Suomessa näin ei ole: nuorimmat ikäryhmät näyttävät olevan vanhimpia hieman vähemmän populistisia riippumatta siitä, tarkastellaanko asiaa vakioidussa vai vakioimattomassa tilanteessa.

Tyytyväisyys valtiontalouden tilaan vaikuttaa edelleen myös Norrisin ja Inglehartin (2019, 196-198) laajimmassa mallissa samansuuntaisesti, jokseenkin yhtä voimakkaasti ja samalla lailla tilastollisesti erittäin merkitsevästi populismiin, kuin omassanikin. Maahanmuuttoasenteiden suhteen eroa on kuitenkin jonkin verran: Norrisin ja Inglehartin (mt., 198) malliin sisällyttävät kolme maahanmuuttoasenteita mittaavaa muuttujaa kyllä vaikuttavat populismiin tilastollisesti erittäin merkitsevästi ja samansuuntaisesti kuin omassanikin mallissa, mutta niiden standardoidut beta-kertoimet ovat matalampia. Ne ovat näillä kolmella muuttujalla 0,06, 0,07 ja 0,02, jotka ovat huomattavasti matalampia, kuin oman mallini vastaavan summamuuttujan saama 0,31:n standardoitu beta-kerroin. Tämä tulos antaa viitteitä siitä, että Suomessa maahanmuuttokriittisyys olisi populismiin yhteydessä jollain tavalla voimakkaammin, kuin Euroopassa yleisesti. Norrisin ja Inglehartin malliinsa sisällyttämistä kolmesta maahanmuuttajien ottamista koskevasta muuttujasta kaksi ennustaa populismia – eri etnistä ryhmää olevien vähäinen päästäminen tilastollisesti melkein merkitsevästi ja Euroopan ulkopuolisilta köyhiltä alueilta vähäinen päästäminen tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Vaikutukset ovat kuitenkin vähäisiä; molempien standardoidut beta-kertoimet ovat 0,1. Omassa mallissani jälleen pienemmän otoskoon vuoksi tuo heikko vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevää.

Neljäs ja laajin muodostamistani malleista, joka ei perustu enää Norrisin ja Inglehartin malleille, ei juurikaan muuta analyysiä kolmannessa malleissa mukana olleiden muuttujien osalta, ja selityksasteen kasvukin on maltilliset noin kolme prosenttiyksikköä. Loput muuttujat selittävät pieniä osia aiemmin malliin sisällyttämien muuttujien aiheuttamasta populismin vaihtelusta, mutta mitään merkittäviä muutoksia kolmanteen malliin nähden ei ole nähtävillä. Neljännessä mallissa mukana olevista muuttujista vastaajan onnellisuus tai turvallisuuden tunne omalla asuinalueella illalla kulkiessa eivät ole yhteydessä populismiin, mutta muut muuttujat ovat. Sellaiset vastaajat, joilla on voimakas tunneside Eurooppaa kohtaan, ovat tilastollisesti erittäin merkitsevästi hieman muita vähemmän populistisia. Populismiin voidaan siis tämän perusteella liittää jonkinlaista euroskeptisyyttä – tosin ei tämän perusteella mitenkään aukottomasti. Samansuuntaista, tosin lievempää, vaikutusta on

myös voimakkaalla tunnesiteellä Suomea kohtaan: voimakkaampi tunneside ennustaa keskimääräisesti hieman matalampaa populismia. Tämä vaikutus on kuitenkin ainoastaan tilastollisesti melkein merkitsevää. Tämän aineiston perusteella ei kuitenkaan näytä ainakaan siltä, että voimakas tunneside Suomea kohtaan olisi yhteydessä populismiin.

Myös vastaajien arvostukset näyttävät tämän mallin perusteella olevan populismiin yhteydessä – turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden arvostaminen tilastollisesti melkein merkitsevästi hyvin lievästi negatiivisessa yhteydessä, vaikutusvallan ja saavutusten arvostaminen tilastollisesti merkitsevästi, sekin suhteellisen lievästi negatiivisessa yhteydessä, ja lisäksi universalismi ja hyväntahtoisuus tilastollisesti erittäin merkitsevästi positiivisessa yhteydessä. Näistä mielenkiintoisin on viimeksi mainittu, sillä kyseinen muuttuja oli vakioimattomassa tilanteessa populismiin tilastollisesti melkein merkitsevästi negatiivisessa yhteydessä (ks. luku 4.1.4). Tämä yhteys on siis nyt vakioidussa tilanteessa suunnaltaan päinvastainen, ja huomattavasti varmempi, kuin vakioimattomassa tilanteessa. Universalistiset ja hyväntahtoiset ihmiset, jotka kannattavat esimerkiksi tasa-arvoa ja erilaisten mielipiteiden arvostamista, ovat siis tilastollisesti erittäin merkitsevästi hieman muita populistisempia, kun kaikki muut mallissa mukana olevat 22 muuttujaa on vakioitu.

Tällainen vaikutuksen suunnan muuttuminen on syytä selvittää, ja teinkin tätä varten 23 erillistä lineaarista regressiomallia, joista ensimmäisessä populismin selittäjänä on ainoastaan tämä kyseinen muuttuja, ja tämän jälkeen muita muuttujia vakioidaan yksi kerrallaan. Tämä ei ole millään lailla perinteinen tapa käyttää lineaarista regressioanalyysiä, joten mitään vedenpitäviä johtopäätöksiä tämän perusteella ei voida tehdä. Kuitenkin joitain viitteitä vaikutuksen kääntymisen syistä on mahdollista saada.

Malleista järjestyksessä kuudennessatoista tämä vaikutuksen suunta kääntyy – tässä mallissa vakioitiin maahanmuuttoasenteet. Näyttäisi siis siltä, että silloin, kun verrataan keskenään samalla tavalla maahanmuuttoon suhtautuvia ihmisiä, niin näissä joukoissa keskimäärin populistisempia ovat sellaiset ihmiset, jotka ovat hyväntahtoisempia. Tämä sopiikin hyväksi havainnollistukseksi sekä lineaarisen regressioanalyysin käyttökelpoisuudesta että tietynlaisesta tulkinnallisesta hankaluudesta: malli tosiaan esittää muuttujien vaikutukset populismiin *vakioidussa* tilanteessa, mutta sen tarkka selvittäminen, miten kukin muuttuja käyttäytyy muiden ollessa vakioituja, vaatii kymmeniä regressiomalleja yhtä tarkasteltavaa muuttujaa kohden.

5. Tulokset

Edellisessä luvussa suorittamani lineaarisen regressioanalyysin perusteella voin todeta, että enimmiltä osin taustamuuttujien vaikutukset populismiin ovat Suomessa samansuuntaisia, kuin koko Euroopassa. Norrisin ja Inglehartin regressiomallit ovat tilastotieteen näkökulmasta luotettavampia, sillä isolla aineistolla pienetkin eroavaisuudet ovat helposti tilastollisesti erittäin merkitseviä. Tilastollisesti ei-merkitsevien selittäjien vaikutuksesta ei tietenkään voida tehdä yleistyksiä perusjoukkoon, mutta nämäkin vaikutukset ovat samansuuntaisia, kuin Norrisin ja Inglehartin vastaavissa malleissa. Suoranaista varmuutta näiden pätemisestä Suomen olossa ei joka tapauksessa voida saada. Se, ovatko isolla aineistolla havaitut todelliset pienet erot yhteiskuntatieteellisesti sen merkittävämpiä, kuin sen havaitseminen, ettei eroa voida todentaa, on toki oma keskustelunsa.

Kiinnostavan poikkeuksen tähän muuttujien vaikutuksen samansuuntaisuuteen tekee kolmannessa mallissa havaittu nuorimman ikäluokan tilastollisesti melkein merkitsevä keskimäärin vähäisempi populistisuus vanhimpaan verrattuna. Tältä osin voin kohtuullisella varmuudella todeta, että Norrisin ja Inglehartin yleiseurooppalainen analyysi ei tältä osin päde Suomessa: heidän mallissaan vaikutus on päinvastainen. Tässä voi osittain olla kyse myös nuorempien pääsystä mukaan vastaamaan tällaisiin tutkimuskyselyihin, mutta olisi vaikea uskoa, että vaikutuksen suunta muuttuisi näin nopeasti eri suuntaiseksi.

Suomessa, kuten muuallakin Euroopassa, voimakkain populististen asenteiden ennustaja on tämän aineiston perusteella tyytyväisyys valtiontalouden tilaan. Tämä ja muut taloudelliset tekijät ovat ennustajina niin voimakkaita, että niiden sisällyttäminen malliin aiheutti peräti 20 prosenttiyksikön nousun mallin selitysasteessa. Tästä voidaan päätellä, että ihmiset yleisesti ovat poliittisesti sitä luottavaisempia, mitä tyytyväisempiä he ovat valtiontalouden tilaan. Talouskysymykset ovat toki iso osa politiikkaa, ja talouden kunnon perusteella on helppoa arvioida hallinnon toimia. Joka tapauksessa toisin kuin nuorimman ikäluokan osalta, niin tämän suhteen Suomessa ollaan hyvin samanlaisia, kuin muuallakin Euroopassa.

Myös maahanmuuttoasenteiden vaikutus populismiin on Suomessa samansuuntaista, kuin muuallakin Euroopassa – joskin aineisto antaa viitteitä siitä, että täällä niiden vaikutus olisi hieman voimakkaampaa. Aiemmin on saatu viitteitä, että kielteiset maahanmuuttoasenteet ennustaisivat nimenomaan oikeistopopulististen puolueiden kannatusta (Van Hauwaert & Van Kessel 2028, 80). Tältä osin näyttäisikin siis siltä, että tältä osin sekä omani että Norrisin

ja Inglehartin mallit ennustavat juuri oikeistopopulismia, eivät populismia sinänsä. Yhden muuttujan vaikutuksen perusteella ei tietenkään voida mitään kovin varmaa aiheesta sanoa, mutta jatkotutkimus tähän aiheeseen liittyen voisi olla paikallaan.

Populismin ennustaminen on Suomessa joka tapauksessa huomattavasti epävarmempaa muuhun Eurooppaan verrattuna erityisesti aineiston pienen koon vuoksi. Tämän aineiston perusteella tilastollisesti jollain tasolla merkitsevästi populismia ennustavat lopulta ainoastaan ikäluokka 1960-luvulla syntyneiden ja nuorimpien osalta, koulutustaso, uskonnollisuus, kokemus tulojen riittävydestä, työttömyyskokemukset, tyytyväisyys valtiontalouden tilaan sekä maahanmuuttoasenteet. Nämä tulokset ovat siinä mielessä perusjoukkoon yleistettävissä, että esimerkiksi on erittäin todennäköistä, että taloustilanteeseen tyytymättömät ovat populistisempia, ja uskonnollisemmat hieman vähemmän populistisia. Nämä ovat siinä mielessä varsin varmoja havaintoja, että muiden mallissa mukana olevien muuttajien vakiointi ei kadottanut näitä vaikutuksia. Erityisesti näiden ominaisuuksien ja populismin välillä vallitsee siis todellista yhteyttä.

Selitysasteet ovat omissa malleissani hieman korkeampia, kuin Norrisin ja Inglehartin vastaavissa. Näistä ei kuitenkaan voida tehdä päätelmää, että omani olisivat erityisesti selitysvoimaisempia Norrisin ja Inglehartin malleihin verrattuna. Selitysasteisiin vaikuttavat laskevasti muun muassa mallissa mukana olevien muuttajien lukumäärä, ja osa Norrisin ja Inglehartin malleissaan käyttämistä muuttujistahan putosi pois analyysistä jo ensimmäisessä vaiheessa, kun niiden ja populismin välillä ei ollut havaittavaa yhteyttä. Laskennallisesti omissa malleissani taustamuuttujat toki kykenevät selittämään suuremman osan populismin vaihtelusta, kuin Norrisilla ja Inglehartilla, mutta suoraa vastausta siihen, kuinka nämä selitysasteet suhteutuvat toisiinsa, ei ole. On kuitenkin todennäköistä, että käytännön kannalta eroa Norrisin ja Inglehartin noin 32 prosentin ja oman lähes vastaavan mallini noin 38 prosentin selitysasteissa ei ole. Molemmat mallit ovat joka tapauksessa varsin selitysvoimaisia, koska omissanikin malleissani taustamuuttajien määrä on suhteellisen suuri.

Laajimman muodostamani mallin perusteella voin todeta, että selittäjiksi voi ainakin Suomessa lukea muitakin muuttujia – erityisesti tunnesiteen voimakkuus Eurooppaa kohtaan sekä universalismi ja hyväntahtoisuus vaikuttavat populismiin kohtalaisella voimakkuudella. Selitysasteen kasvu on hyvin maltillinen verrattuna laajimpaan Norrisin ja Inglehartin analyysille perustuvaan malliin, mutta kuitenkin suurempi. Erityisen kiinnostava

havainto näiden selitysmallin laajentamiseksi sisällytettyjen muuttujien osalta on nimenomaan universalismin ja hyväntahtoisuuden vaikutuksen voimakkuus ja sen suunta – kun kaikki muut muuttajat, ilmeisesti erityisesti maahanmuuttoasenteet on vakioitu, ovat hyväntahtoiset ihmiset keskimäärin hieman muita populistisempia. Vakioimaton vaikutus tällä muuttujalla oli päinvastainen, mutta erittäin lievä.

Kuriositeetinomaisesti on myös syytä mainita, että oikeuslaitosta kohtaan tunnetun epäluottamuksen sisällyttäminen populismi-indikaattoriin ei merkittävästi muuttanut lineaarisen regressioanalyysin paljastamia taustamuuttujien vaikutusten suuntia tai niiden merkitsevyytensä. Ainoa jollain lailla huomattava ero on se, että 1960-luvulla syntyneiden ero vanhimpaan ikäluokkaan verrattuna on näissä malleissa siinä määrin heikompi, ettei se enää toisessa tai kolmannessa mallissa ole tilastollisesti merkitsevä. Muilta osin vaikutukset säilyttävät merkitsevyytensä ja suuntansa. Tämän perusteella voidaan sanoa lähinnä, että eri käsitteellistyksen käyttö voi heikentää joidenkin ennustajien vaikutusta, mutta toisaalta yleisellä tasolla se voisi yhtä lailla jotain vahvistaa. Tässä tapauksessa populismin käsitteellistyksen muokkaaminen ei kuitenkaan merkittävästi vaikuta analyysiin, koska ikäluokkien vaikutus populismiin on muutenkin heikohkoa.

Populismin ennustaminen Suomessa vuonna 2018 eroaa koko Euroopan ja pidemmän aikajänteen tilanteesta siis erityisesti varmuudeltaan: heikommat vaikutukset eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Tiettyjen tekijöiden, kuten tyytyväisyyden valtiontalouteen sekä maahanmuuttoasenteiden yhteydet populismiin ovat kuitenkin niin huomattavia vakioidussakin tilanteessa, että näillä voidaan hyvällä varmuudella sanoa olevan siihen todellista vaikutusta. Toisin on niiden muuttujien osalta, joilla vakioimattomassa tilanteessa näytti olevan yhteyttä populismiin, mutta joilla tämä yhteys muita muuttujia vakioidessa katosi. Tässä on siis ollut kyse muuttujien näennäisyhteyksistä, jotka lineaarinen regressio auttaa erottamaan todellisista.

Mallien selityskertoimet ovat siinä määrin korkeita, että selitysvoimaltaan niitä voidaan pitää hyvinä. Selityskertoimista toki nostaa se, että malleihin ei väkisin sisällytetty kaikkia mahdollisia muuttujia, vaan ainoastaan ne, joilla on vakioimattomassa tilanteessa havaittavaa yhteisvaihtelua populismin kanssa. Toisaalta ei olisi kovin järkevää pyrkiä ennustamaan populismia sellaisilla tekijöillä, jotka eivät todennäköisesti vaikuttaisi siihen millään lailla. Näin ajateltuna selityskertoimet ovat jokseenkin valideja työkaluja mallien selitysvoiman mittaamiseen, ja erityisesti niiden keskinäiseen vertailuun.

6. Pohdinta

Tässä kandidaatintutkielmassa olen koetellut Norrisin ja Inglehartin populismia käsittelevää teoriaa, ja todennut sen pääpiirteittäin pätevän Suomen oloissa, vaikka tšekäläisellä aineistolla suoritettu analyysi pienen otoskoon vuoksi onkin epävarmempaa. Suuret linjat ovat yhtä kaikki paikkansapitäviä. Tämän lisäksi olen pyrkinyt hieman laajentamaan tätä analyysiä siinä myös onnistuen. Muodostamiani lineaarisia regressiomalleja voisi periaatteessa käyttää esimerkiksi yksittäisen henkilön keskimääräisen populismin ennustamiseen, mikäli tällaiselta henkilöltä olisi tiedossa kaikki niiden muuttujien saamat arvot, jotka ovat mukana esimerkiksi Liitteen 3 Mallissa 3. Käytännössä tällainen ennustaminen olisi kuitenkin äärimmäisen epävarmaa erityisesti sen vuoksi, että yli puolet taustamuuttujista ei ennusta populismia tilastollisesti merkitsevästi. Näitä malleja kannattaakin siis etupäässä soveltaa sen tarkasteluun, mitkä taustatekijät ovat voimakkaassa, todellisessa yhteydessä suomalaisten populismiin. Hyödyllistä tietoa mallit tarjoavat myös sen suhteen, kuinka suppeammassa malleissa olevien muuttujien vaikutukset muuttuvat, kun laajemmista malleista vakioitaan lisää muuttujia.

Tutkielmassani muodostamieni mallien sovellettavuuteen liittyy kuitenkin tiettyjä rajoituksia. Esimerkiksi Kuorikosken ja Reijulan (2018, 293) mukaan ilmiötä voidaan kyllä ennustaa havaittujen säännönmukaisuuksien avulla myös tulevaisuuteen, mutta tilastoista ei voi päätellä, mitä tapahtuisi, jos taustalla olevien järjestelmien peruseriaatteita muutettaisiin. Tämä voisi tarkoittaa vaikkapa poliittisen järjestelmän tai yleisen asenneilmapiirin perustavanlaatuisia muutoksia jollakin lailla, joskin tällainen lienee vakaisa ja hyvin hallituissa valtioissa hyvin harvinaista. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että esimerkiksi tämän tutkielman kirjoitushetkellä jylläävä koronavirus ja sen vuoksi voimassa oleva poikkeustila on aiheuttanut muutoksia myös tässä tutkielmassa esitettyihin säännönmukaisuuksiin. Useat tällaisista peruseriaatteistahan ovat nyt väliaikaisesti muuttuneet ratkaisevasti: kaikenlainen hallintohan on lähtökohtaisesti erilaista poikkeusoloissa. Lisäksi ihmisten arkielämä on muuttunut nopeasti perusoikeuksien rajoitusten vuoksi.

Meneillään olevan kriisin vaikutuksista ihmisten asenteisiin tai toisaalta siihen, miten eri taustatekijät näitä asenteita ennustavat, ei ole tietenkään toistaiseksi saatavilla varmaa tietoa. Jatkossa olisi kuitenkin hyödyllistä tutkia, kuinka asenteet ja säännönmukaisuudet eroavat vuonna 2020 vuoden 2018 tilanteesta. Uuden ESS-aineiston keräämisen pitäisi alkaa

syksyllä, mutta luonnollisesti tähänkin voi tulla viivästyksiä. Mahdollisia skenaarioita voisivat yhtä lailla olla instituutioita kohti tunnetun luottamuksen väheneminen tai lisääntyminen: hallinnon poikkeukselliset ihmisten elämää rajoittavat keinot saattavat joissain ryhmissä vähentää, ja joissain taas lisätä luottamusta. Taustatekijöiden ja tämän ilmiön välisten yhteyksien muutoksesta on tässä vaiheessa kuitenkin mahdotonta esittää edes kovin järkeviä arvailuita. Tiedon lisääntyessä tämä tosin saa parempia edellytyksiä, eivätkä populismiinkaan liittyvät tutkimusaiheet varmasti ainakaan vähene – tätä kriisiä ja sen eri elämänaloille tuomia mullistuksia varmasti ruoditaan pitkään monitieteisesti. Tässä myös mahdollisimman ajankohtaisella kvantitatiivisella asenteiden kartoittamisella ja ennustamisella on oma paikkansa.

Lähteet

Akkerman, Agnes, Cas Mudde ja Andrej Zaslove. 2013. ”How Populist Are the People? Measuring Populist Attitudes in Voters.” *Comparative Political Studies* 47 (9): 1324-1353. doi: 10.1177/0010414013512600.

ESS Round 9: European Social Survey (2020): ESS-9 2018 Documentation Report. Edition 1.3. Bergen, European Social Survey Data Archive, NSD - Norwegian Centre for Research Data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS9-2018.

ESS Round 9: European Social Survey Round 9 Data (2018): Suomen aineisto. Sähköinen tietoaaineisto. Versio 1.2. (31.1.2020.) NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS9-2018.

ESS Round 9: European Social Survey Questionnaires FI. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round9/fieldwork/finland/finnish/ESS9_questionnaires_FI_fin.pdf [viitattu 24.3.2020].

ESS Weighting Guide. 2014. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. https://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/ESS_weighting_data_1.pdf [viitattu 20.3.2020].

European Social Survey. 2020. “About the European Social Survey European Research Infrastructure – ESS ERIC”. <https://www.europeansocialsurvey.org/about/> [viitattu 3.5.2020].

Fatke, Matthias. 2019. “The Personality of Populists. How the Big Five Traits Relate to Populist Attitudes.” *Personality and Individual Differences* 139 (2019): 138-151. doi: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.11.018>.

Godin, Christian. 2012. “Qu'est-ce que le populisme?” *Cités* 49 (1): 11-25. doi: <https://doi.org/10.3917/cite.049.0011>.

Jokivuori, Pertti. 2002. ”Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön. Kilpailevia vai täydentäviä?” Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 206. Jyväskylä: University Printing House.

Jokivuori, Pertti ja Risto Hietala. 2014. *Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. (e-Pub-versio). Docendo.

Khalilzadeh, Jalayer ja Asli D. A. Tasci. 2017. ”Large sample size, significance level, and the effect size: Solutions to perils of using big data for academic research”. *Tourism Management* 62 (2017): 89-96. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2017.03.026>.

Kuorikoski, Jaakko ja Samuli Reijula. 2018. ”Kokeellinen yhteiskuntatiede.” Teoksessa *Systä selityksiin. Kausaalisuus ja selittäminen yhteiskuntatieteissä*, toimittajat Tuukka Kaidesoja, Tomi Kankainen ja Petri Ylikoski, 279-307. Tallinna: Gaudeamus.

- Mudde, Cas. 2004. "The Populist Zeitgeist." *Government and Opposition* 39 (4): 541-563. doi: 10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x.
- Norris, Pippa ja Ronald Inglehart. 2019. *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Palonen, Emilia ja Tuija Saaresma. 2017. "Perussuomalaiset ja populistinen retoriikka." Teoksessa *Jätkät & jytkyt. Perussuomalaiset ja populistinen retoriikka*, toimittajat Emilia Palonen ja Tuija Saaresma, 12-36. (e-Pub-versio). Tampere: Vastapaino.
- Rico, Guillem, Marc Guinjoan ja Eva Anduiza. 2017. "The Emotional Underpinnings of Populism. How Anger and Fear Affect Populist Attitudes." *Swiss Political Science Review* 23 (4): 444-461. doi: doi:10.1111/spsr.12261.
- Schwartz, Shalom H. 1992. "Universals in the Content and Structure of Values. Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries." *Advances in Experimental Social Psychology* 25: 1-65. doi: 10.1016/s0065-2601(08)60281-6.
- Schwartz, Shalom H., Gian Vittorio Caprara ja Michele Vecchione. 2010. "Basic Personal Values, Core Political Values, and Voting: A Longitudinal Analysis." *Political Psychology* 31 (3): 521-542. doi: 10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x.
- Stanley, Ben. 2008. "The Thin Ideology of Populism." *Journal of Political Ideologies* 13 (1): 95-110. doi: 10.1080/13569310701822289.
- Tilastokeskus. 2020. "Maahanmuuttajat väestössä". <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html> [viitattu 13.4.2020].
- Van Hauwaert, Steven M. ja Stijn Van Kessel. 2018. "Beyond protest and discontent: A cross-national analysis of the effect of populist attitudes and issue positions on populist party support". *European Journal of Political Research* 57: 68-92. doi: 10.1111/1475-6765.12216.
- Zaslove, Andrej. 2008. "Here to Stay? Populism as a New Party Type." *European Review* 16 (3): 319-336. doi:10.1017/S1062798708000288.

Liitteet

Liite 1: Varimax-rotatoitu pääkomponenttianalyysi henkilökohtaisista arvoista (itseisarvoltaan alle 0,10 olevat lataukset poistettu).

Muuttuja: "Kuvailen lyhyesti ihmisten ominaisuuksia. Kuuntele jokainen kuvaus ja kerro, kuinka paljon tai vähän kuvaus muistuttaa sinua itseäsi."	1. PK	2. PK	3. PK	4. PK	5. PK	Kommunaliteetti
A Ideoiden tuottaminen ja luovuus ovat hänelle tärkeitä. Hän haluaa tehdä asiat omaperäisesti.	0,418	-0,220	0,470		0,137	0,464
B Hänestä on tärkeää olla rikas. Hän haluaa, että hänellä on paljon rahaa ja kalliita tavaroita.	0,619		-0,161	0,169	-0,220	0,486
C Hänestä on tärkeää, että kaikkia maailman ihmisiä kohdellaan tasa-arvoisesti. Hän katsoo, että kaikilla pitäisi olla samat mahdollisuudet elämässä.			0,724		-0,117	0,546
D Hänestä on tärkeää saada näyttää muille taitojaan. Hän haluaa, että hänen tekemisiään ihaillaan.	0,793			0,103		0,643
E Hänelle on tärkeää elää turvallisessa ympäristössä. Hän välttää kaikkea, mikä voisi uhata hänen turvallisuuttaan.	0,138	0,627	0,121			0,437
F Hän pitää yllätyksistä ja etsii uusia asioita, joita voisi tehdä. Hänestä on tärkeää tehdä erilaisia asioita elämässään.	0,206	-0,188	0,337	0,564	0,141	0,530
G Hänen mielestään ihmisten pitää tehdä, kuten käsketään. Hänen mielestään sääntöjä pitää noudattaa aina, vaikka kukaan ei ole näkemässä.		0,713			0,146	0,533
H Hänestä on tärkeää kuunnella ihmisiä, jotka ovat erilaisia kuin hän itse. Vaikka hän olisi heidän kanssaan eri mieltä, hän haluaa silti ymmärtää heitä.		0,102	0,689	0,155	-0,106	0,530
I Hänestä on tärkeää olla nöyrä ja vaatimaton. Hän ei pyri keräämään huomiota osakseen.	-0,252	0,579	0,196		-0,310	0,535
J Hänestä on tärkeää pitää hauskaa. Hän pitää itsensä hemmottelemisesta.	0,140			0,777	-0,108	0,648
K Hänestä on tärkeää päättää itse omista asioistaan. Hän haluaa olla vapaa ja riippumaton toisista.	0,183		0,280	0,275	-0,184	0,224
L Hänestä on tärkeää auttaa ympärillään olevia ihmisiä. Hän haluaa huolehtia heidän hyvinvoinnistaan.		0,180	0,585	0,232	0,198	0,470
M Menestyminen on hänelle tärkeää. Hän haluaa, että hänen saavutuksensa huomataan.	0,745			0,313		0,661
N Hänelle on tärkeää, että valtio takaa hänen turvallisuutensa kaikkia uhkia vastaan. Hän haluaa, että valtio on niin vahva, että se voi suojella kansalaisiaan.	0,121	0,452	0,232		0,192	0,311
O Hän etsii seikkailuja ja haluaa ottaa riskejä. Hän haluaa jännitystä elämäänsä.	0,362	-0,209		0,656		0,613
P Hänestä on tärkeää käyttäytyä moitteettomasti. Hän haluaa välttää tekemästä mitään, mikä toisen mielestä on väärin.		0,756				0,585
Q Hänestä on tärkeää nauttia toisten ihmisten kunnioitusta. Hän haluaa ihmisten tekevän, kuten hän sanoo.	0,680	0,247				0,544
R Hänestä on tärkeää olla uskollinen ystävilleen. Hän haluaa omistautua läheisilleen.		0,273	0,469	0,238	0,288	0,439
S Hän on voimakkaasti sitä mieltä, että ihmisten pitäisi välittää luonnosta. Ympäristöstä huolehtiminen on hänelle tärkeää.			0,525		0,534	0,568
T Perinteet ovat hänelle tärkeitä. Hän pyrkii noudattamaan uskonnollisia sekä sukunsa tapoja.		0,356			0,720	0,657
U Hän etsii mahdollisuuksia pitää hauskaa. Hänelle ovat tärkeitä asiat, jotka tuottavat iloa				0,808	0,111	0,679
Ominaisarvo	3,78	2,95	2,12	1,21	1,05	
Selitysosuus (yht. 52,9%)	12,2%	11,8%	11,5%	11,3%	6,1%	

Liite 2: Lineaarisen regressiomallin taustamuuttujat

Sosiodemografiset taustamuuttujat

Ikäluokka: Vanhin ikäluokka (ref.), 1950-luvulla syntyneet, 1960-luvulla syntyneet, 1970-luvulla syntyneet, 1980-luvulla syntyneet, nuorin ikäluokka

Koulutustaso (ISCED): Seitsenportainen asteikko, vähemmän kuin perusaste – maisteri tai korkeampi

Urbanisaatio: Viisiportainen asteikko, iso kaupunki – maaseutu

Uskonnollisuus: 10-portainen asteikko, ei lainkaan - paljon

Lapsia: Ei (ref.), kyllä

Eronnut: Ei (ref.), kyllä

Yhteiskuntaluokka: Kouluttamaton työväenluokka (ref.), koulutettu työväenluokka, pienyrittäjät, muut valkokaulustyöntekijät, esimiehet ja asiantuntijat

Talouteen liittyvät taustamuuttujat

Työskentelee tuotantotaloudessa: Ei (ref.), kyllä

Kotitalouden nettotulot: 10-portainen asteikko, alin kymmenys – ylin kymmenys

Kokemus tulojen riittävydestä: Neliportainen asteikko, huono – hyvä

Joskus työttömänä väh. 3 kk: Ei (ref.), kyllä

Tyytyväisyys valtiontalouden tilaan: 10-portainen asteikko, erittäin tyytymätön – erittäin tyytyväinen

Etnisyyteen ja maahanmuuttoasenteisiin liittyvät taustamuuttujat

Syntynyt Suomessa: Ei (ref.), kyllä

Muslimi: Ei (ref.), kyllä

Maahanmuuttoasenteet: 10-portainen summamuuttuja, erittäin myönteinen – erittäin kielteinen

Maahanmuuttajien päästäminen maahan: Kuusiportainen summamuuttuja, päästetään paljon – ei päästetä lainkaan

Muut taustamuuttujat

Onnellisuus: 10-portainen skaala, onneton - onnellinen

Turvattomuuden tunne liikkeessa pimeällä omalla asuinalueella: Neliportainen asteikko: erittäin turvallinen – erittäin turvaton

Tunnesiteen vahvuus, Suomi: 10-portainen asteikko, ei lainkaan tunnesidettä – voimakas side

Tunnesiteen vahvuus, Eurooppa: 10-portainen asteikko, ei lainkaan tunnesidettä – voimakas side

Vaikutusvallan ja saavutusten arvostaminen: 10-portainen summamuuttuja, vähän – paljon

Turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden arvostaminen: 10-portainen summamuuttuja, vähän – paljon

Universalismi ja hyvántahtoisuus: 10-portainen summamuuttuja, vähän – paljon

Liite 3: Lineaarinen regressioanalyysi populismin ennustajista

Mallit		Malli 1				Malli 2				Malli 3				Malli 4			
		B	SE	Beta	Sig	B	SE	Beta	Sig	B	SE	Beta	Sig	B	SE	Beta	Sig
Ikäluokka	(Vakiotermi)	5,36	0,37		***	7,42	0,44		***	4,80	1,05		***	5,17	1,12		***
	Vanhin (ref.)	0,00				0,00				0,00				0,00			
	50-luvulla syntyneet	0,36	0,15	0,07	*	0,18	0,14	0,04		0,23	0,13	0,05		0,19	0,13	0,04	
	60-luvulla syntyneet	0,63	0,16	0,12	***	0,36	0,15	0,07	*	0,32	0,14	0,06	*	0,28	0,14	0,05	*
	70-luvulla syntyneet	0,46	0,17	0,08	**	0,12	0,16	0,02		0,04	0,15	0,01		-0,05	0,15	-0,01	
	80-luvulla syntyneet	0,41	0,18	0,07	*	0,16	0,16	0,03		0,10	0,15	0,02		-0,05	0,15	-0,01	
	Nuorin	-0,22	0,20	-0,04		-0,28	0,18	-0,05		-0,37	0,17	-0,07	*	-0,42	0,17	-0,07	*
Sosiaali- nen	Koulutustaso	-0,19	0,04	-0,17	***	-0,13	0,03	-0,12	***	-0,09	0,03	-0,08	**	-0,07	0,03	-0,06	*
	Urbanisaatio	0,02	0,04	0,02		0,01	0,03	0,00		-0,05	0,03	-0,03		-0,05	0,03	-0,03	
	Uskonollisuus	-0,12	0,02	-0,18	***	-0,09	0,02	-0,13	***	-0,09	0,02	-0,13	***	-0,08	0,02	-0,11	***
	Lapsia	0,20	0,13	0,05		0,19	0,12	0,04		0,13	0,11	0,03		0,11	0,11	0,02	
	Eronnut	0,21	0,15	0,04		0,03	0,13	0,01		0,02	0,13	0,00		0,04	0,12	0,01	
Luokka	Kouluttamaton työväenluokka (ref.)	0,00				0,00				0,00				0,00			
	Koulutettu työväenluokka	0,43	0,18	0,07	*	0,33	0,16	0,05	*	0,28	0,15	0,05		0,22	0,15	0,04	
	Pienyrittäjä	-0,09	0,19	-0,02		0,09	0,17	0,01		0,15	0,16	0,03		0,08	0,16	0,01	
	Muu valkokaulustyö	0,03	0,15	0,01		0,01	0,13	0,00		0,15	0,13	0,04		0,11	0,13	0,03	
	Esimiehet ja asiantuntijat	-0,49	0,18	-0,11	**	-0,22	0,16	-0,05		0,02	0,16	0,00		-0,00	0,15	0,00	
	Taloudel- linen					0,04	0,17	0,00		0,05	0,16	0,01		0,09	0,16	0,01	
Taloudel- linen	Kotitalouden nettotulot					0,02	0,02	0,03		0,01	0,02	0,02		0,03	0,02	0,04	
	Kokemus tulojen riittävydestä					0,20	0,08	0,07	*	0,17	0,07	0,06	*	0,18	0,07	0,06	*
	Työttömyys- kokemuksia					0,31	0,09	0,08	**	0,22	0,09	0,05	*	0,18	0,08	0,04	*
	Tyytyväisyys valtionalouden tilaan					-0,46	0,03	-0,43	***	-0,39	0,02	-0,36	***	-0,33	0,03	-0,31	***
	Etnisyys	Syntynyt Suomessa								0,27	0,21	0,03		0,36	0,21	0,04	
Maahan- muutto- asenteet	Muslimi								0,54	0,79	0,01		0,55	0,77	0,01		
	Asenne maahanmuuttoa kohtaan								0,32	0,03	0,31	***	0,30	0,03	0,28	***	
	Maahanmuuttajien päästäminen Suomeen								-0,04	0,08	-0,01		0,06	0,08	0,02		
Muut	Onnellisuus												-0,02	0,03	-0,01		
	Turvallisuuden tunne asuinalueella												0,01	0,06	0,00		
Tunneside	Suomea kohtaan												-0,07	0,03	-0,06	*	
	Eurooppaa kohtaan												-0,14	0,02	-0,15	***	
Arvostus	Vaikutusvalta ja saavutukset												-0,13	0,05	-0,06	**	
	Turvallisuus ja yhdenmukaisuus												-0,10	0,05	-0,04	*	
	Universalismi ja hyväntahtoisuus												0,28	0,07	0,08	***	
Säädetty R ²		0,096			0,305				0,379				0,411				

Lineaarinen regressiomalli, joka ennustaa kansalaisten populistisuutta. n = 1587. Lähde: European Social Survey 2018, Suomen aineisto. *p < .05 ** p < .01 *** p < .001

B = Beta-estimaatti, SE = Beta-estimaatin keskivirhe, Beta = Standardoitu beta-kerroin, Sig = Beta-estimaattien tilastollinen merkitsevyytaso.